

F å r ö s u n d - allierad flottbas under

Krimkriget

Sammanställning ur tillgänglig in- och utländsk
litteratur och opublicerat källmaterial

Olof Möller
Mars 1977

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	III
1. Den politiska bakgrunden och Neutralitetsförklaringen 1853 samt reaktionerna i samband med denna	1
2. Gotlandsfrågan och de allierades operationer i Östersjön .	10
3. Händelserna vid och utanför Fårösund under Krimkriget. . .	14
Avslutning	28
Litteratur-och källförteckning	31
Bilaga: Förteckning över fartygsbesöken i Fårösunds hamn och redd under Krimkriget	(1)-(14)

INLEDNING

I föreliggande sammanställning ur befintlig litteratur samt opublicerat källmaterial och samtida publikationer har jag försökt ge en kortfattad, otendentös bakgrund till händelseutvecklingen som ledde till valet av just Fårösund som de allierade flottenheternas "operationsbas" i Östersjön under Krimkriget 1854 - 1856.

Detta har jag försökt göra genom att:

iels medelst en kort sammanfattning av det allmänpolitiska spelet

(såväl inrikes som i vidare förgrening) ge bakgrunden till själva utvecklingen,

iels genom återgivande av de specifikt gotländska problemen åren före och vid Krimkrigets utbrott lämna en bild av samspelet mellan olika intresselinjers politiska trend.

Vidare har jag koncentrerat sammanställningen till skeendena (även obetydliga sådana) vid och utanför Fårösund under Krimkriget så vitt de berör den marina delen och därmed sammanhängande detaljer, samt därutöver också försökt infoga andra påverkande händelser i sammanhanget.

De allierades val av Fårösund här av åtskilligt att döma medvetet styrts från svensk sida. Tyvärr framgår ingenstans (vare sig direkt eller ens antydningsvis) om denna styrning berott på spontan önskan till "inofficiellt" stöd för de allierade (p.g.a. rådande anti-rysk opinion) eller om den varit en nödlösning i ett för Sverige och dess neutralitet bekymmersamt läge; högst enkelt ett försök att göra det bästa möjliga av en politisk balansakt. Något i stil med: "hellre förekomma (på våra villkor) än förekommas (och då kanske tvingas till något ännu värre)".

Vid genomgången av samtida källor bibringas man också lätt intrycket att man där ogärna velat röra vid det minsta som kunde belysa de direkta orsakerna till valet av Fårösund. Var ämnet så känsligt? Senare forskare (Hallendorff, Palmstierna, Jansson m.fl.) har heller inte ägnat sig åt detta utan rätt och slätt konstaterat att engelsmänner använde Fårösund som bas. Däremot har själva faktum flitigt använts för att motivera senare politiska och militärpolitiska ställningstaganden.

Inte ens en så djuplodande analytiker som C.M.Runeberg har lyckats kasta ljus över just denna detalj utan näjt sig med att inlemma den i den allmänpolitiska bild han tecknar på grundval av den då allmänt förhärskande opinionen som lutade starkt åt västmakternas håll.

1.

DEN POLITISKA BAKGRUNDEN OCH NEUTRALITETSFÖRKLARINGEN 1853 SAMT
REAKTIONERNA I SAMBAND MED DENNA.

På sommaren 1853, då avbrytandet av Rysslands diplomatiska förbindelser med Ottomanska Porten lät befara en krigisk konflikt; sökte Sverige-Norges och Danmarks regeringar kontakt med varandra för att överenskomma om samstämmigt enhetliga riktlinjer för upprätthållande av den neutralitet som båda regeringar ansåg för självklar.

Spanningen mellan Ryssland och Turkiet lättade emellertid och den omedelbara krigsfaran tycktes därmed inte längre fullt så akut. Trots detta bedömde man, både i Köpenhamn och Stockholm den turkiska krigsförklaringen som så pass allvarlig, att man efter ett kortare uppehåll återupptog underhandlingarna i neutralitetsfrågan. En starkt bidragande orsak till detta var säkert också konung Oscar I:s klart uttalade beslutsamhet att med alla medel söka hålla Sverige-Norge utanför en eventuell konflikt. I synnerhet som det fanns goda skäl till antagandet att i händelse av en öppen konflikt även nordiska farvatten kunde bli skådeplatser för krigsoperationer.

Underhandlingarna mellan de danska och norsk-svenska regeringarna ledde till upprättandet av enhetliga regler för den neutralitet de nordiska länderna ämnade upprätthålla i krigstid. Dessa regler finslipades och undertecknades i sin slutgiltiga utformning den 15 dec. 1853. Den 20 december bragtes Neutralitetsförklaringen genom identiska och samtidigt överlämnade noter till alla intresserade makters kännedom. Neutralitetsförklaringen var enkelt och otvetydigt utformad och sammanfattad i följande fem punkter:

1. Att vid de stridigheter, vilka möjligent kunnat uppstå, avhålla sig från allt deltagande i desamma, vare sig medelbart eller omedelbart, till förmån för den ena av de krigförande makterna och till skada för den andra.
2. Att tillåta de krigförande makternas krigs- och handelsfartygs inlöpande i Svenska och Norska hamnar, under förbehåll likväld för Kungl. Maj:ts Regering att utesluta förstnämnda fartyg från tillträde till följande krigshamnar, nämligen Stockholms, innanför Vaxholms fästning; Christiania hamn, innanför befästningarna vid Kaholmen, inre redden av Norska

militärstationen vid Horten; Carlsténs och Karlskrona hamnar, innanför befästningarna, och Slitö hamn vid ön Gotland, innanför batterierna vid Eneholmen.

De Sundhets- och Polis-Stadganden, som omständigheterna kunde hava gjort eller göra av nöden, skola naturligtvis iakttagas och hållas i helgd.

Kapare äga ej tillstånd att inlöpa i de Förenade Rikenes hamnar, eller att uppehålla sig på deras redder.

3. Att tillstådja de krigförande makternas fartyg att uti de Förenade Rikenes hamnar förse sig med alla de varor och gods, varav de kunna vara i behov, med undantag av sådana, som hemfalla under benämningen krigs-kontraband.
4. Att uteslänga från Sveriges och Norges hamnar införandet av uppbringade fartyg - med undantag för bestyrkta fall av sjönöd - deras dömande såsom förbrutna eller deras försäljning; och slutligen
5. Att uti de Förenade Rikenes handelsförhållanden med de krigförande makterna förbliva i åtnjutande för Svenska och Norska fartyg, även som för deras laddningar, av varje skydd och lättnad; med skyldighet likväl för dessa fartyg att ställa sig till efterrättelse i allmänhet stadgade och erkända bestämmelser för de särskilda fallen av förklarade och i verkligheten tillvägabragda blockader.

I S:t Petersburg väckte neutralitetsförklaringen missnöje, eftersom man där hade utgått ifrån att de skandinaviska rikena skulle göra gemensam sak med Ryssland för att helt stänga Östersjön för alla krigiska operationer, vilket - så sade man rent ut - skulle ha varit ett verkligt bevis på neutralitetsvilja och de nordiska regeringarnas ambition att strikt hålla sig utanför alla krigiska förvecklingar. I sämsta fall hade man i S:t Petersburg hoppats att åtminstone Sverige skulle stänga sina hamnar för Rysslands fienders flottor. När detta nu visade sig uteslutet, begärde den ryska regeringen ett allmänt förbud för alla krigförande flottor (och då givetvis också den ryska) att anlöpa svenska hamnar. Då även detta avslogs, begärde slutligen tsar Nikolaus av Oscar I en enskilt bindande försäkring, att svenska vapen aldrig skulle riktas mot Ryssland. Naturligtvis tillbakavisade den svenska kungen också detta krav. Men det nya avslaget sammanföll i tiden med västmakternas definitiva brytning med Ryssland, varför S:t Petersburg - för att undvika en ytterligare tillspetsning i relationerna - nu också godtog Sveriges neutralitetsförklaring.

I Sverige hade det väckt irritation att Ryssland utan förbehåll accepterat Danmarks förklaring, men reagerat så pass kraftigt mot Sveriges.

Rysslands motivering härför, att Sveriges geografiska läge var betydelsefullt för Ryssland på ett helt annat sätt, ville Oscar I inte godta. Snarare antyddes från svensk sida att Ryssland hade försökt framtvinga formuleringar som förr eller senare måste framkalla övergrepp från västmakternas sida. En eventuellt utebliven eller valhändt svensk reaktion på dylika övergrepp skulle då tyda på att den svenska neutraliteten "gynnade" fiendesidan.

Spänningen förstärktes av att tsar Nikolaus till general Gustaf af Nordin (dåvarande svenske envoyén i S:t Petersburg) under en audiens öppet uttalat sina farhågor för den svenska kronprisen Karls påstådda antiryska sinnelag.

Oppositionen i Sverige var allt annat än ryssvänlig vid denna tidpunkt, och det skulle inte krävts mycket för att väcka öppna manifestationer mot den store grannen i öst.

I London, däremot, mottogs neutralitetsförklaringen med välvilja, fast inte överdrivet varmt. I sitt besvarande av förklaringen underlätt den engelska regeringen också noga att beröra den för England alltid så ömtåliga frågan om de neutralas handel samt om blockadrättens tillämpning. Genom denna "underlåtenhet" hoppades man i England kunna bana väg för en generös tillämpning av normerna från svensk sida.

Något annat som givetvis redan från början stävjat eventuell engelsk kritik mot neutralitetsförklaringen, var det "bakom-kulissen-spel" som bedrevs vid sidan av de officiella diplomatiska kontakterna. I ett brev från utrikes-statsministern Gustaf Stierneld till Envoyé Johan von Rehausen i London av den 23 december 1853 (Beskickningens arkiv) förekom en anmärkningsvärd passus. Stierneld ger där Rehausen i uppdrag att, ifall den engelske utrikesministern lord Clarendon skulle göra några anmärkningar beträffande de krigshamnar som den svenska regeringen i sin neutralitetsförklaring sagts sig ämna stänga i händelse av krig, så skulle Rehausen framhålla, att klausulen om hamnaras stängning endast avsåg de inre redderna, och att det utom de i deklarationen namngivna hamnarna vid Östersjön fanns ett stort antal lika goda hamnar, såsom: . . . och så finns bland uppräkningen av dessa hamnar också "Fårösund på norra Gotland". Alla dessa uppräknade hamnar skulle (förlarade Stierneld vidare) hållas öppna för de flottor som krigshändelserna kunde föra till skandinaviska farvatten. I själva verket medförde detta "komplement" till neutralitetsförklaringen att den svenska neutraliteten redan från början fick en för västmakterna gynnsam tendens. Denna tendens befästes allt mer och mer under otaliga efterföljande personliga möten mellan svenska och engelska (och i viss mån även franska) diplomater i London.

NAPOLEON III

Efter litografi av Alophe

Redan innan västmakternas krigsförklaring mot Ryssland den 27 mars 1854 hade en engelsk flotta kommit till svenska farvatten. Den 16 mars ankrade Sir Charles Napier med en eskader vid Vinga sand, i april kom den till Elfsnabben, och efter att ha förenat sig med en fransk eskader lättade den allierade flottan ankar den 12 april och började operera i Östersjön.

Den engelska flottan hade lämnat Porthmouth redan så tidigt som den 11 mars 1854, alltså drygt två veckor före krigsförklaringen, och det är tydligt att man från engelsk sida tillmätte dess kommande insatser i Östersjön stor betydelse. I "THE GREVILLE MEMOIRS" 1 (s 145) kan man läsa följande stycke som ganska väl belyser den syn man hade på den engelska Östersjöflottans uppgifter (enl.C.M.Runeberg):

"Vid avskedsmiddagen för Sir Charles Napier, som hölls under lord Palmestons presidium, hölls en hel rad mindre välbetänkt tal, som lät förstå att sir Charles borde gå fram med största hänsynslöshet i Östersjön".

Närvaron av de engelska krigsfartygen i Östersjön innebar en viss säkerhet för Sverige mot ryska anfall. Samtidigt utgjorde de helt naturligt också en fara för Sveriges självständighet. Just detta sista nämnda faktum hade för övrigt den preussiske ministerpresidenten Otto von Manteuffel redan den 26 november 1853 under en audiens påpekat för svenska sändebudet i Berlin, baron Hochschild. Manteuffel hade då sagt att Sverige lätt kunde råka i en kritisk situation, om den engelska flottan löpte in i Östersjön.

Den engelska utrikesledningen hade emellertid framhållit för amiraliitetet önskvärdheten av att Sverige på alla sätt skulle skonas av den engelska flottan. Vid sidan om sina instruktioner om hänsynslöshet i Östersjön hade Napier därför också fått ordern att:

"take care to respect strictly the neutrality of Sweden and Denmark and to use your utmost endeavours to maintain the most friendly relations with the Governments of these Countries - enjoining the ships under your orders to be careful not give any cause of offence".

Bortsett från smärre rättskränkningar - mestadels beroende på bristande kännedom hos de lägre officerarna om de svenska neutralitetsbestämmelserna - gav engelsmännen heller inte skäl till klagomål. De små incidenterna som förekom, rättades i vänskaplig anda, ibland rentav i hjärtlig atmosfär. Baron Otto von Manteuffels oro visade sig alltså obefogad. Såvida inte just hans uttalande bidragit till att hos engelsmännen frammana större försiktighet än de måhända eljest skulle ha visat.

ALGERNON ST.JERNILD

Efter trænitt

Oaktat neutralitetsförklaringen försökte de krigförande vinna Sverige på sin sida. Sveriges dominans över Östersjön var givetvis intressant i sammanhanget.

Den 5 april 1854 hade franske ministern i Stockholm, Charles Lobstein, en audiens hos konungen, och förklarade då vid en "konfidentiell förfrågan" hur gärna Frankrike skulle se ett förbund med Sverige för gemensam kamp mot Ryssland. Naturligtvis spekulerade envoyé Lobstein och hans uppdragsgivare i Paris härvid i den svenska opinionens antiryska tendens och även kronprinsens personliga inställning mot Ryssland.

Den 25 april 1854 avlade sir Charles Napier ett besök hos Oscar I i samma ärende. I sina försök att vinna Oscar I tryckte Napier särskilt på Ålands läge och betecknade det som "ett hot mot Sveriges hjärta".

Därpå följde några månader framåt livliga förhandlingar, förda direkt mellan konungen och de främmande diplomaterna och militärerna, ibland av särskilda emissarier (se nedan om konferensen på Gotland).

Utrikes-statsministern hölls helt utanför, och när den engelske chargé d'affairs Grey vid ett tillfälle frågade om han skulle ta upp förhandlingar med Stierneld, svarade konungen, att samtalens tills vidare skulle föras konfidentiellt med honom själv. Kronprinsen och prins Oscar var dock underrättade.

Därutöver fanns bara två personer som hade konungens odelade förtroende i dessa frågor, nämligen friherre Ludwig Manderström, under 1850-talet den svenska diplomatins centrala gestalt, och den halvblinde gamle generalen och f.d. diplomaten C.G. Löwenhielm - brorson till den kände Paris-ministern. Konungen förde själv noggranna anteckningar om samtalens och hade separata konferenser med Löwenhielm, vilken alltid förde protokoll över dessa samtal. Men såväl Löwenhielms protokoll som Oscars egna anteckningar gav helt naturligt den bild konungen önskade lämna av sin politik.

I början av juni 1854 sände Napoleon III major Blanchard *) och kapten Karth till Sverige och introducerade dem medelst ett egenhändigt brev till drottning Josephine. Oscar I befann sig just då på Gotland för att inspektera försvarsanstalterna där, varför sändebuden reste till Visby, där de den 15 juni hade ett långt samtal med konungen. Därvid framlaide de ganska öppet Napoleons önskemål om Sveriges bidräge. Men Oscar I höll orubbligt fast vid sin neutralitetspolitik. Ändå rådfrå-

*) senare kommandant i kejsarens högkvarter, Latellier de Blanchard, av Napoleon flitigt använd för hemliga beskickningar.

NIKOLAUS I

Imp. lith. A. Munster

gade han sin gamle vän general Carl Gustaf Löwenhielm i saken. Den 4/7 (konungens födelsedag) och den 7/7 konfererade Löwenhielm med kronprins Karl på Rosendahl och Drottningholm (och fann kronprinsen vara "eld och lågor" för ett eventuellt krig mot Ryssland). Den 5 och 9 juli samtalade Löwenhielm med kungen på Haga. Oscar I stod fortfarande fast vid sin neutralitetspolitik, men delade ändå i viss mån Löwenhielms och kronprinsens åsikt att ett inträde i kriget under vissa betingelser kunde vara motiverat. Vissa av konungens anteckningar tyder emellertid på att han fäste mindre avseende vid kronprinsens begeistring för krig mot Ryssland. Karls inställning var allt för känd och utnyttjades också flitigt i det politiskaintrigspelet. Vilken betydelse man på allierat håll tillmätte kronprinsens inställning (och förhoppningarna på hans inflytande på kungen) vittnar åtskilliga skriftstycken om. Bl.a. framgår det av ett brev som den franske ministern Lobstein den 19 december 1853 (dagen före det officiella överlämmandet av de nordiska ländernas neutralitetsförklaring) skrev till Drouyn de Lhuys, Frankrikes utrikesminister, och där han beskrev Karls karaktär samt kallade honom

"äktsvensk, bl.a. därför att han önskar efterlikna Karl XII och hämnas för Pultawa".

Oscar I:s resa till Gotland var politiskt betydelsefull. Dels hade ingen regerande monark beträtt gotländsk märk sedan Kristian IV:s besök där 1642 (alltså 212 år tidigare) och dels var Gotland en ö som hade stor betydelse under Krimkrigets Östersjö-fas. Ryssarna var rädda att engelmannen skulle sätta upp operationsbaser på ön och de allierade befaraade en rysk ockupation. Neutralitetsförklaringens passus att Slite var en krigshamn och sålunda förbjuden för utlänningar, välkomnades av båda sidor - förutsatt att Sverige mäktade hävda sin politik. Att kungabesöket sammanföll med de franska emissariernas samtal med Oscar I höjde givetvis Gotlandsresans politiska betydelse. Fransmännens möte med Oscar I skulle enligt konungens önskan icke omnämnas i några bulletiner. Så skedde heller ej. Ytterligare en sak som konungen ville behandla med stor diskretion, men som landshövdingen (och sedermera ministern för utrikes ärenden) C.A. Ehrensvärd i brev den 16 juni (sålunda redan dagen efter mötet mellan Oscar I och de båda napoleonska emissarierna) skrev till baron Manderström om, var att fransmännens hört sig för hos konungen om "västmaktsflottan finge övervintra i Färösund".

Förhandlingarna med de utländska diplomaterna hamnade emellertid ganska snart "snett". De skiftande svenska kraven - det rörde sig under samtalet huvudsakligen om frågor rörande Finland och dess even-

tuella återanslutning till Sverige - och finnarnas egen inställning (som knappast gynnade tanken på svensk överhöghet eller någon form av union med Sverige) gjorde att ämnet med tiden blev allt mera svårbehandlat. Till sist rann saken ut i sanden.

I samband med krigsutbrottet den 27 mars 1854 skärptes bevakningen längs Sveriges kuster och den 18 april 1854 utfärdades speciella instruktioner för den svenska neutralitetsbevarande marina vakthållningen. Reglerna skulle helt naturligt under krigssomarna 1854 och 1855 få stor betydelse för händelseutvecklingen på Gotland och i Färösund. Dessa av utrikes-statsminister Stierneld "På Nådig Befallning" utfärdade föreskrifter var:

§ 1

På den station, som kan blifva fartyget anvisat, äger Chefen att på bästa sätt vaka öfver ordningen på kusten, på Redden och i hamnen, ävensom däröfver att handel och sjöfart må gå deras vanliga ostörda gång utan att störas af i Östersjön vistande främmande Örlogsmän.

Det är önskligt att främmande Örlogsmän, då de uppehålla sig uti våra farvatten, alltid må finna Svenska Krigsfartyg i deras närhet, och Chefen bör således, då dylika Örlogsmän närliggande stationen, söka att följa deras rörelser.

§ 2

De främmande Örlogsmän, af hvilken Nation som häldst, med hvilka Chefen sammanträffar, böra af honom med vänskap och artighet behandlas, men han bör afhålla sig från att på något sätt lemna dem actift bistånd med undantag af hvad mänskligheten i allmänhet föreskrifver. Det är icke medgifvet att bispringa främmande Örlogsmän med lotsning, att till dem aflämna manskap, som eger kännedom om farvattnen, eller lämna dem annat nautiskt biträde.

§ 3

Då främmande Krigsskepp hafva gemenskap med land, öfverlämnas bevakandet af ordningen i land till vederbörlig polismyndighet eller hamnstyrka, men Chefen bör med råd och dåd lämna sitt bistånd öfverallt der det kan blifva af nøden, och der osämja kan uppstå, antingen på grund af missförstånd, till följd af obekantskap med språket från den ena eller andra sidan, eller till följd af möjligen öfverdrivna fordringar från de främmande skeppens sida, eger Chefen att uppträda medlande och förklarande, samt öfverhufvud försonande, men tillika bestämt och allvarligt öfverallt der det gäller att upprätthålla Våra Undersåters rätt och Vårt Lands neutralitet.

OSCAR I

Litografi av J. Cardon
After malning av G. T. Staff

CARL GUSTAF LOWENHIELM

Efter Santida litografi

§ 4

Det Svenska och Nörrska territorium anses sträcka sig en svensk mil från fasta landet, med undantag af Öresund, der det sträcker sig endast 3.000 alnar från land.

§ 5

Alla Nationers fartyg skola åtnjuta skydd på Vårt territorium, och innanför dess gränser skall således Neutraliteten handhafvas, så att uppbringning eller visitation af fartyg, vare sig Nationelle, krigförande eller neutrale, icke inom Vårt territorium tillåtes.

§ 6

Införandet af Priser till Våra hamnar är icke medgifvet. När priser bringas till ankar på öppen Redd eller Kust på Vårt territorium, får man antaga, att detta sker endast af tvingande omständigheter, men Fartygs Chefen bör då hos vederbörande uppbringare eller Prismästare anhålla att prisen så fort som ske kan aflägsnas, och noga vakta däröfver, att intet försäljes eller föres i land från prisen, medan den uppehåller sig på Vårt territorium. Nödig varning i detta afseende meddelas i sådana fall till vederbörande myndigheter i land.

§ 7

Om ett fartyg, Örlogs- eller Coopwardi-man, som flygtar för fiendlig Magt, söker tillflykt på Vårt territorium, är det Chefens pligt att taga det under sitt beskydd.

Det är att förvänta, att en varning till den jagande Örlogs-mannen, heldst derigenom att en Officer sändes ombord, skall göra tillfyllest, för att avvända ett sådant förorättande af Neutraliteten; men skulle, emot förväntan, det oaktadt en strid eller uppbringning ega rum på Vårt territorium, bör Fartygs Chefen endast genom en bestämd, skriftlig, i en allvarlig men höflig ton affattad, korrt protest tillkännagifva för vederbörande Chef å det främmande Krigsfartyget, att han begått ett brott emot Vår Neutralitet och Våra territorialrättigheter. Derefter inberättar Fartygs-Chefen i underdånighet förhållandet och insänder afskrift af den afgifna protesten, tillika med uppgift å vederbörande fartygs och dess befälhafvares namn, med hvadmera som till saken hörer,

§ 8

När främmande Örlogsmän vilja inlöpa i hamnen på den Station, som blifvit Fartygs Chefen anvist, vakar han deröfver, att det främmande fartyget ställer sig till efterrättelse de för hamnen gällande förordningar såväl allmänna som locala, såsom utlossning af krut, eldens släckande o.s.v.

§ 9

Kapare få ej vistas på de Förenade Rikens territorium, och ännu mindre tillåtas dem att, utan verklig sjönöd, inlöpa i dessa Rikens hamnar. I sådant fall bör på det strängaste tillses, att de aflämna krut och vapen och på det hela noga rätta sig efter Polismyndigheternas föreskrifter. Deras vistande i hamn må ej medgifvas längre än som är ovillkorligen nödvändigt för att reparera fartyget.

Om kapare på Vårt territorium införa priser, böra de genast afvisas.

Emot kapare, som neka att på de Förenade Rikens territorium efter komma vederbörande Fartygs Chefers befallningar, användes, om så fordras vapenmagt; men innan denna utväg vidtages, bör Fartygs Chefen förvissa sig om att ifrågavarande fartyg verkligen är Kapare och ej Örlogsmän, och i detta afseende om deraf göres behof få del af patentet eller skeppshandlingarna.

§ 10

Utanför de Förenade Rikens territorium är hafvet att anse som öppet farvatten, hvorför hvarje företag af de Krigförande Magternas Flottor eller fartyg utom denna gräns bör ^{för} Fartygs Cheferna vara främmande.

Om emellertid främmande Örlogsmän i öppet farvatten, men i sigte af Fartygs Chefen skulle öfverhala Svenska och Norrska Coopwerdiefartyg bör han söka att utverka, att dessa fartyg må erhålla tillstånd att snarast möjligt fortsätta sin resa; men vid dylika tillfällen endast såsom medlare uppträda.

Om den främmande visiterande Örlogsmannen förklrar det vara dess pligt, att uppbringa ett sådant fartyg och detta sker på den grund att fartyget är lastadt med krigs-kontraband, destineradt till någon af de andra Krigförande Magternas hamnar, kan Fartygs Chefen ej motsätta sig sådant; men bör genast om hvad sig tilldragit underdånig rapport utgifva.

= =

Fortsättningen av föreskrifterna ägnas åt olika förfaringssätt i samband med fientliga angrepp mot svenska fartyg. Avslutningsvis uppmanas befälhavarna att iaktta den strängaste neutralitet och att avhålla sig från att i ord eller handling visa minsta tecken på partiskhet.

2.

GOTLANDSFRÅGAN OCH DE ALLIERADES OPERATIONER I ÖSTERSJÖN.

Redan under 1830-talet kom Gotland i brännpunkten. Förslag hade väckts, stött av bl.a. England, att Visby eller Slite skulle bli frihamn. Ryssland och Preussen var emot förslaget, dels av rädska för smuggling, dels av rädska att engelsmännen skulle få för starkt fotfäste i Östersjön. Även konung Karl XIV Johan var emot frihamns-tanken och trots att Riksdagen biföll förslaget, tog konungen inte upp det.

1844

Efter tronskifte kom Slite-frågan 1847-48 upp i Riksdagen-motionsvägen. Riksdagens debatt präglades främst av rädska att, om för mycket utländska varor hopades i en sådan frihamn, kunde i oroliga tider någon av stormakterna frestas att besätta hamnen - ja, kanske rentav hela ön. Samtliga stånd i Riksdagen sade nej till frihamns-förslaget, som alltså föll. Men diskussionen hade medfört en stark känsla att Gotland stod i brännpunkten för engelska och ryska intressen.

I samband med den ökade internationella spänningen som föregick Krimkriget, aktualiseras också Gotlandsfrågan på nytt. Oron för Gotland ökade.

Den 5 augusti 1853 återgav Gotlands Läns Tidning ett rykte som stått att läsa i Aftonbladet, att Ryssland begärt en fast punkt på Gotland som krigsbas i Östersjön. Tidningen tillbakavisade dock ryktet såsom otroligt, eftersom inga åtgärder hade vidtagits från ansvarigt håll för att höja försvarsberedskapen på Gotland.

Samtidigt med detta kunde tidningen också meddela att regeringen beslutat anlita "lilla kreditivet" för utomordentliga åtgärder för rikets försvar. Redan veckan därpå kunde gotlänningarna i sin tidning läsa att 150 kanonarbetskarlar under bevakning av 45 man med befäl ur Upplands Regemente satts i arbete att befästa Enholmen. I början av mars 1854 var arbetet så pass långt kommet, att man kunde ställa upp en provisorisk bestyckning, 8 st 12-pundiga kanoner.

Ungefär samtidigt ryktades det också att en engelsk-fransk flotta var under samling vid Spithead för att segla in i Östersjön.

Den 8 mars sändes 1 off, 1 uoff och 16 artillerister till Enholmen.

Några dagar senare organiserades i Slite en "strandpostering" ur Gotlands Nationalbevärings, som den 23 mars avlöstes av fyra bataljoner infanteri, en skvadron kavalleri och ett 6-pundigt åkande batteri. Den 4 april ställdes också åtta kanonslupar till militärbefälhavarens på Gotland (Generalmajor G.J. Dahlström, mil-befälhavare 1849 - 1858) förfogande i Slite.

Kort därefter sattes strandposteringar ut även i Östergarn, Rone, Klintehamn och Fårösund. Men redan den 21 maj 1854 reducerades styrkorna och två bataljoner fick återvända till hemorten.

I april 1854 började Gotland få kännning av den väst-allierade flottans vistelse i Östersjön. En så stor flotta som den engelsk-franska, måste ha en station där den kunde förnya förråd av vatten och livsmedel samt kol för de ångdrivna fartygen. Krigshamnen Slite lämnades i fred. På den punkten följde de allierade neutralitetsförklaringen. Men Fårösund på norra Gotland var inte krigshamn och hade dessutom av utrikes-statsminister Stierneld i dennes brev till svenska ministern i London utpekats som lämplig hamn för en krigförande flotta i Östersjön. Fårösund var en öppen hamn där krigsfartyg sålunda kunde tas emot utan att neutralitetsbestämmelserna bröts. Helt följdriktigt sökte sig därför den engelsk-franska flottan dit, låt destinera handelsfartyg med förnödenheter till Fårösund och använde hamnen och redden som sin bas i Östersjön.

Just detta faktum, att de allierade under Krimkriget kunnat använda Fårösund som "operationsbas" i Östersjön, resulterade i befästandet av Slite och Fårösund år 1885. Även då rådde hög spänning mellan England och Ryssland. Sverige ville hålla sig neutralt, men det förklarades bestämt att en sådan neutralitet som 1854 inte kunde godkännas denna gång och från Tyskland kom rentav en direkt uppmaning att befästa Fårösund.

Den engelsk-franska flottan i Östersjön ägnade sig åt att hindra den ryska sjöfarten, att bränna och härja några hamnar och göra strandhugg där det visade sig möjligt.

Sir Charles Napier hade den 25 april 1854 besökt Stockholm och sammanträffat med konung Oscar I. Hans flotteskader hade då legat vid Elfsnabben. Men redan den 5 maj gick Napier åter till sjöss och förena de sig den 13 juni i Barösund med en fransk eskader under amiral Parseval.

I slutet av maj hade en annan eskader under Contre-Amiral J. Plumridge på HMS LEOPARD seglat till Bottenviken för att göra strandhugg vid

städerna på dess ostkust. Vid månadsskiftet maj/juni ödelades Brahestad och Uleåborg, två öppna städer utan garnison.

Strandhuggen och ödeläggelserna var naturligtvis bara bioperationer; mera anmärkningsvärda militära prestationer hade man inte lyckats göra. Den ryska flottan visade sig ej i öppet vatten, och den allierade var intet rustad för landstigningsoperationer. Till sist beslöt att man med en fransk landstigningskår på 10.000 man skulle göra ett anfall mot Åland och fästningen Bomarsund, belägen i Sunds socken på östkusten av Fasta Åland. Denna fästning var vid tiden för anfallet inte ens helt färdigbyggd, men trots detta redan hopplöst föråltrad till sin typ, varför den egentligen saknade betydelse.

Så snart de franska landstigningstrupperna under befäl av divisionsgeneralen Baraguay d'Hilliers anlänt och flottan samlats, inleddes operationen. Den 8 augusti 1854 började landsättningen av trupperna, den 13 augusti öppnades på allvar eld mot fästningen och redan den 16 augusti på eftermiddagen kapitulerade den av general Bodisco kommanderade ryska besättningen. Den 2 september sprängdes ^{huvudj} fästningsverket i luften, varpå de allierade lämnade Åland. Den franska flottan seglade ett par dagar senare hem till Frankrike, medan den engelska flottan dröjde kvar till den 19 oktober. Sverige erbjöds ockupera Åland, men tackade nej. *)

Aven operationen mot Åland hade sålunda visat sig föga betydelsefull. Senare påstod den franske generalen Canrobert att expeditionens enda syfte varit att "compromettre la Suède" och förmå det att lägga sig till med Åland. Oscar I vägrade dock att överge sin neutralitetspolitik.

(C. Hallendorff i "Oscar I, Napoleon och Nikolaus" (1918) och Allan Jansson i "Den svenska utrikespolitikens historia" III:3 1844-1872 (1961) uttalar åsikten att Sveriges krav på Åland under första världskrigets slutskede säkerligen fått en annan tyngd, om Oscar I år 1854 inte varit fullt så överdrivet försiktig.)

Resultatet av de magra effekterna i Östersjön under sommaren 1854 (man hade i England väntat sig ryska flottans tillintetgörelse eller Sveaborgs och Kronstads fall) blev att Napier fick bitter kritik i pressen, förlorade kommandot och fick underkasta sig en krigsrätts-

*) Samtliga data betr. aktionen mot Bomarsund är hämtade ur General Niels officiella berättelse "Siège de Bomarsund en 1854" (Paris 1855). Vissa andra källor uppger avvikande datering, så t.ex. skriver Otto Sjögren i "Sveriges Historia"-band IX (1939) att anfallet inleddes 10 augusti 1854.

process, ur vilken han dock kunde gå rentvädd.

Butler Earp publicerade 1857 i "History of The Baltic Campaign 1854" Napier's försvar, som gick ut på att han förväntat sig hjälp från Sverige. De djupgående engelska örlogsfartygen kunde givetvis åstadkomma en hel del, men vid den skäromgärdade kusten måste de kompletteras med gruntgående ångbåtar och kanonlupar. Och dessa hade man kallt räknat med att Sverige skulle tillhandahålla. Samma sak gällde tillgången på lotsar och utbildade sjömän, som svenskarna dock konsekvent vägrade ställa till engelsmännens förfogande, åberopande § 2 i föreskrifterna för den marina vakthållningen som utfärdats av Stierneld den 18 april 1854.

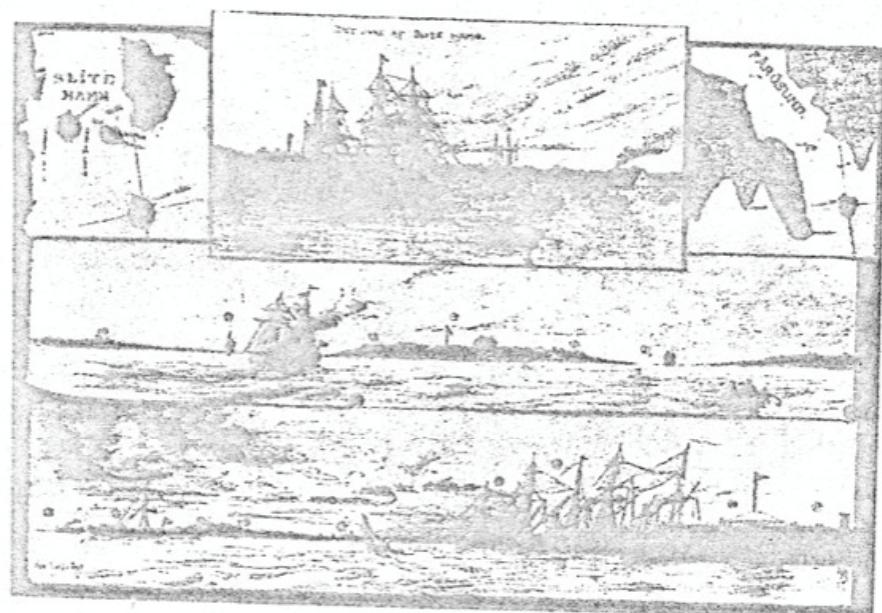
Av Earps publikation framgår just det som - helt separat - hade uttalats av den franske generalen Canonbert, nämligen att flottoperationerna i Östersjön till stor del var avsedda att "oroa" Sverige och förmå det att biträda forbundet mot Ryssland.

När den engelska flottan på våren 1855 återkom till Östersjön för den andra krigssommaren, hade den synbarligen kompletterats. Av sammanställningen över engelska flottans fartyg i Östersjön (se separat bilaga i slutet av artikeln) framgår tydligt att det då bland enheterna som uppsökte Fårösund också fanns minst 21 kanonbåtar och 5 st "kutter med mörsare". Även den franska flottan hade 1855 ett antal kanonbåtar. Sju av dessa besökte Fårösund mellan den 17 och 22 september 1855.

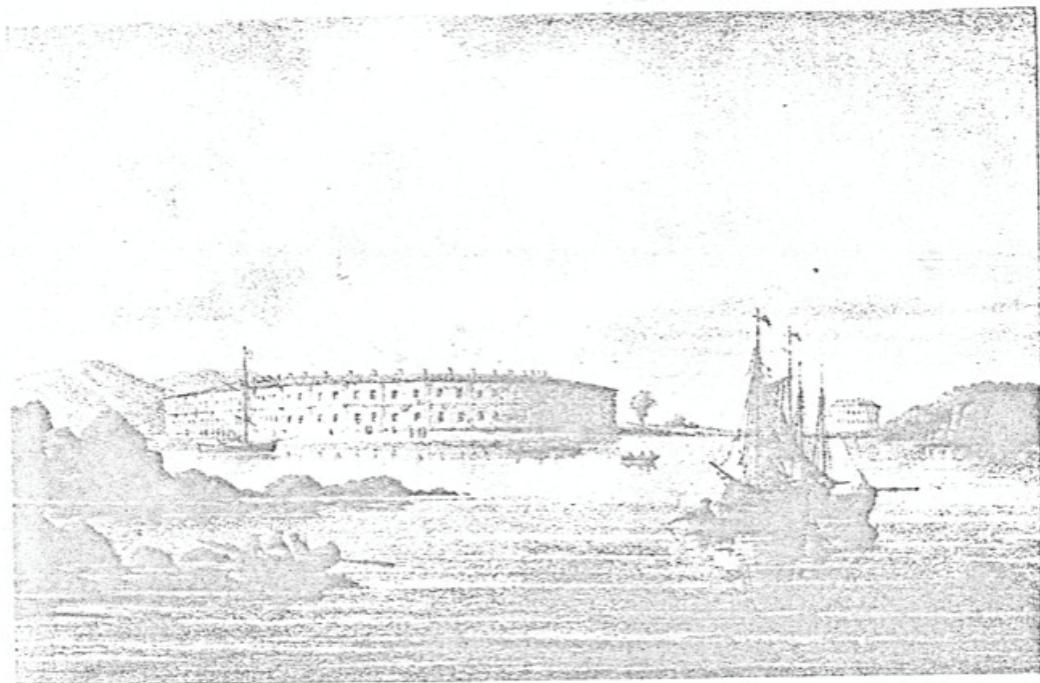
Östersjöflottans aktiviteter synes ha följts med stort intresse i England. Bortsett från kontinuerlig rapportering i dagspressen, förekom en hel del uppgifter som stod i samband med kriget i Östersjön. I Kungliga Krigsvetenskapsakademiens Tidskrift N:o 7 av år 1854 finns på sida 343 bl. a. några notiser, där det omtalas att ständigt nya upfinningar göres och att i augusti 1854 6 st ång-kanonbåtar (kallade Wrangler) skulle vara färdiga att sättas in i Östersjöflottan. Tekniska data: 160 f längd, 25 f 8 t största bredd, 160 hästkräfter, 11 f 8 t djupgående och 476 tons "drägtighet".

Vidare berättas att en Mr Barthon föreslagit tillverkandet av båtar av 16 - 18 f bredd, som kan föra 200 man, 2 tunga kanoner och bara fördra 12 tums vattendjup. De kan fallas ihop som "en solfjäder" och sålunda transporteras på större fartyg.

I Woolwich provades en ny "förstörings-maschin". Den var 4 f lång, kunde skjutas ur kanon och utbredda sig därefter "som en regnskärm". Med stolthet konstaterades att inget skepp mötstod dess kastkroppar. Slutligen meddelas att en "jätte-kanon" avsänts från Woolwich till Östersjöflottan (Amiral Chads) och att den "skjuter kulor på 7600 yards".

Inloppet till Slite (mellerssta bilden). Från vänster: 1. Magö båk. 2. Östra inloppet. 3. Kanonbåten Skutid. 5. Enholmen. 4. Östra skansen. 6. Västra skansen. 7. Västra inloppet. *Hamnen vid Fårösund* (undre bilden). Från vänster: 1. Östra inloppet. 2. Fartyget Lagerbjelke. 3. Bungö båk. 4. Skarfsgrundets båk. 5. Minibatar och ångkranpråmar. 6. Västra inloppet. 7. Kanonbåten Åslög. 8. Dro Astrid. 9. Dro Rota. 10. Monitoren Tjalling. 11. Gotländska kusten.

BOMARSUND

Efter samtida litografi

3.

HÄNDELSERNA VID OCH UTANFÖR FÅRÖSUND UNDER KRIMKRIGET.

Välet av Fårösund som de allierade flottornas bas var lättförklarligt. Förutom Fårösunds status som öppen hamn, var också dess läge ytterst lämpligt. Gotland låg ute i Östersjön, en bra bit från Sveriges fastlandskuster, norra delen av ön hade en rätt central position i förhållande till de ryska kustpunkter som västmakterna önskade nå, och dessutom fanns det goda möjligheter till skydd för stormar även på redden. Vattendjupet spelade också stor roll.

Redan den 7 - 8 april 1854 kom ett engelskt fartyg, ångkonerten "LIGHTNING", till Fårösund för att pejla och loda. I och med detta hade invasionen av engelska och andra utländska fartyg inletts, och en vecka senare, den 15 april 1854, anlände de första fem handelsfartygen med stenkol till Fårösund. Därefter följde en strid ström av olika skepp, örlogsmän såväl som handelsfartyg.

Militärbefälhavaren på Gotland, generalmajor G.J.Dahlström, hade redan i förväg varit medveten om att just Fårösund skulle tilldra sig de allierades speciella intresse. Möjligen kände han också till vad utrikes-statsminister Stierneld den 23 december 1853 skrivit till envoyé Johan von Rehausen om hamnarna vid den svenska kusten och att Fårösund omnämnts i detta brev.

Nen redan långt dessförinnan, så tidigt som under sensommaren och hösten 1853 hade uppmärksamheten mot främmande fartyg i farvattnen kring Gotland skärpts. Ett klart bevis på detta ger lotsåldermannens i Fårösund brev till militärbefälhavaren i Visby den 30 augusti 1853.

I militärbefälhavarens ankommande handlingar den 1/9 1853 (N:r 367) finns en rapport där lotsåldermannen anmäler att en örlogsflotta om 4 linjeskepp och 1 briggs siktats utanför Fårösunds södra inlopp cirka 4 mil till sjöss. Sedermera visade det sig att enheten bestått av svenska örlogsfartyg, något som vanligtvis inte brukade rapporteras till befälhavaren. Man var alltså mera alert och inriktad på att främmande fartyg kunde finnas i Gotlands närhet, samt rapporterade till högsta lokala förvaltning, så fort man hade ringaste skäl till osäkerhet om skeppens nationalitet.

I början av april 1854 hade även i Fårösunds hamn upprättats strandpostering, vilken bl. a. hade till uppgift att inrapportera alla fartygsrörelser i och vid Fårösund.

Den 16 april rapporterade befälhavaren för strandposteringen vid Fårösund att fem engelska handelsfartyg, lastade med stenkol för engelska flottans räkning, inkommit till Fårösund och att deras befälhavare berättat att:

"24 Engelska och 2 Fransyska örlogsfartyg, efter att i går utanför Östergarn hafva uppbringat ett finskt fartyg, i natt omkring kl 2 passerat förbi Fårösund styrande kurs norr ut, sedan underrättelse till dem ingått, att Ryska skärgården i Östersjön är fri från is."

(Mil.bef. Ink.handl. 16/4 1854 N:r 122)

Händelsen rapporterades av militärbefälhavaren i Visby samma dag vidare till Kungl. Maj:t.

Den 17 april kompletterade befälhavaren för strandposteringen sin rapport av den 15 april med följande:

"Det uti min rapport № 1, af 15 dennes omnämnda finska fartyg, som af Engelska Flottan uppbringats, har i dag kl 2 eft.m. försedt med 12 mans besättning från nämnda flotta, under löjtnant Perrys befäl hit anländt och ankrat för att här avvakta vidare order. Fartyget är en finsk Brigg vid namn Dido, om 84 Lästers drägtighet, lastad med Salt; den finska besättningen är förflyttad på Engelska flottan, med undantag af Kapiten Gustaf Wilhelm Holmberg och en passagerare, som ännu äro qvar på fartyget."

(Mil.bef. Ink.handl. 18/4 1854 N:r 128)

Militärbefälhavaren gav i anledning härav befälhavaren för strandposteringen order att skriftligen på engelska uppmana löjtnant Perry att lämna svensk hamn (Mil.bef. Utg.skr. 18/4 1854 N:r 155) och bifogade för detta ändamål ett formulär både på engelska och svenska. Formulärets ordalydelse var:

"His Royal Majesty of Sweden and Norway, having through His Declaration of Neutrality dated the 15:th December 1853, bound himself not to allow the bringing into swedish and norwegian ports ships taken as prizes, and this declaration of neutrality being acknowledged by Her Royal Majesty the Queen of Great Britain, I daherby, on demand of the Chief of Military on this Island, amicably and camestly urge Your leaving the port of Fårösund with that under Your command being Price, and waiting för Your acknowledgment of having received this."

Ur den fortsatta rapporteringen framgår att militärbefälhavaren behandlade hela ärendet med största försiktighet. Han sände en representant,

kapten Wijkander, till Fårösund och beordrade honom att undersöka förhållandena och att därvid absolut inte anse hela Fårösund som hamn, utan endast som redd. Bara ett fartyg som ankrat vid bryggorna borde anses som "i hamn inlupet".

I sin rapport till Kungl. Maj:t (Mil.bef. Utg.skr. 19/4 1854 N:r 156) berättar militärbefälhavaren vidare att den av honom utsände kapten Wijkander funnit att ifrågavarande farkost legat förtöjd nästan mitt i sundet "omkring 2000 alnar från land". Därfor ansåg Wijkander sig icke kunna göra annat än bara skriftligen uppmana löjtnant Perry att med sitt pris lämna svenska vatten. I samma rapport anhöll militärbefälhavaren hos Kungl. Maj:t om besked hur direktiven skulle tolkas, då det lätt kunde uppstå diskussion huruvida Fårösund skulle "anses vara hamn, redd eller segelled". Samtidigt påpekade militärbefälhavaren också att "svårlijen någor hamn skulle vara så lämplig som depot för uppbringade fartyg och erbjuda engelska flottan så stora fördelar som Fårösund". Avslutningsvis omnämnde militärbefälhavaren också att lotsarna vid Fårösund berättat att det i Lutterhorn hamn på Fårö fanns ett prisfartyg, som försökt gå in i Fårösund genom norra gattet, men inte kunnat göra det, eftersom det varit för djupgående.

Redan innan Kungl. Maj:t hunnit ta ställning till och besvara denna skrivelse, kunde befälhavaren för strandposteringen vid Fårösund inrapportera nya uppbringade fartyg. Den 20 april meddelade han sålunda att den engelska ångskonerten PORCUPINS "med 200 hästars kraft och försedd med 2ne ångmaskiner" inlöpt i Fårösunds hamn "medförande två finska handelsfartyg på släp", vilka senare ankrat mitt ute i farleden mellan Fårö och Fårösunds hamns brygga för att där invänta vidare order. Det ena prisfartyget var briggen IDA om 103 läster, förd av kapten A.G.Sten, kommande från Rio och destinerad till Helsingfors med 2860 säckar kaffe. Den hade uppbringats vid Dagerort den 17 april. Den andra var briggen PATRIOTEN om 105 läster, förd av kapten Alincy Bechelman, kommande från London och destinerad till hemmahamnen Gamla Carleby med 900 tunnor salt och uppbringad den 15 april mellan Gotland och den ryska kusten. Ombord på båda briggarna fanns nu engelsk besättning, frånsett fyra man på vardera, som fått stanna kvar av den gamla besättningen. Övrigtmanskap hade förts över till engelska örlogsfartyg. Även befälhavarna på de båda prisfartygen var numera engelsmän. Dessa hade f.ö. berättat att många fartyg kapats på sistone, att en del av dem haft krut som last, men att de flesta övriga släppts igen. Endast sådana som förde krigsförnödenheter hade uppbringats och tagits som pris. Vidare berättade engelsmännen att de 26 örlogsfartyg som enligt strandposteringens befälhavares rapport av 16 april (se tidigare citerad rapport, mil.bef. Ink.handl. N:r 122) passerat förbi

Fårösund, styrt kurs på Reval. Samt att en större engelsk och fransk flottade kunde förväntas till Gotlands kust kommande söderifrån.

Senare samma dag avsände befälhavaren för strandposteringen vid Fårösund ytterligare en rapport, var i han meddelade att ännu ett finskt fartyg, skonerten VICTOR av Borgå, barlastad, uppbringats av engelska flottan nära ryska kusten. Samtidigt berättade han att den engelska ångkorvetten MAGICIENNE samma dags kväll kl 7 lämnat Fårösund medförande i släptåg de fyra finska priserna DIDO, IDA, VICTOR och PATRIOTEN. (Denna sistnämnda hade senare under transporten till Köpenhamn lyckats "rädda sig" och förmögligen undkommit till den tyska kusten.) Som skäl till att de fyra finska fartygen förts bort från Fårösund, angav kapten G.M.Jackson på ångskonerten PORCUPINS att han fått order att inte föra in några prisfartyg till Fårösund, och att anledningen till att de förut omnämnda fyra finnarna allts förts till denna hamn var att de måste repareras innan de kunde föras vidare till England.

Den 24 april 1854 meddelade Kungl. Utrikesdepartementet i skrivelse till Kungl. Landförsvarsdepartementet hur man där såg på Fårösund, nämligen:

"Af Fårösunds landthamn skall den yttersta delen, som sträcker sig från Bunga-ör vid självva inloppet till sundets södra öppning till Skarfgrundet, samt mellan södra spetsen på Fårön, Ryssnäs, och den mitt emot belägna udden Bunganäs, anses som redd, varemot den öfriga delen af sundet bildar den egentliga hamnen."

Samtidigt informerades militärbefälhavaren på Gotland, och genom honom befälhavaren för strandposteringen vid Fårösund att införandet av priser i svensk hamn var förbjudet. Om ett pris ankrade på öppen red, finge man anta att detta skedde endast av tvingande skäl. Men strandposteringens befälhavare skulle då hos vederbörande uppbringare anhålla att priset avlägsnades så fort som möjligt, och - i enlighet med den marina neutralitetsbevakningens instruktioner av 18 april - se till att inget från prisfartyget såldes eller fördes i land. (§ 6 föromnämnda föreskrifter av 18/4 1854). Dessutom bifogades skrivelsen årnyo formulär till uppmaning för uppbringat fartyg att avlägsna sig. Formuläret, på både engelska och svenska, följde i stort sett samma ordalydelse som det vilket militärbefälhavaren översänt till Fårösund i samband med löjtnant Perrys avvisning.

I avslutningsstycket uppmanade militärbefälhavaren strandposteringschefen att vara ytterst försiktig vid bedömendet vilket vore att anse som uppbringat fartyg, så att inga misstag gjordes. I tveksamma fall borde militärbefälhavaren tillfrågas innan någon åtgärd vidtogs. Särskilt påpekades också att kapare och av sådana uppbringat fartyg

fortfarande föll under § 9 i neutralitetsbevakningens föreskrifter och neutralitetsbestämmelsens 4:e punkt samt den för strandposteringsbefälhavarna den 8 april 1854 under N:r 104 utfärdade Hemliga Instruktionen.¹⁾ Denna "HEMLIG INSTRUCTION FÖR STRANDPOSTERINGARNE PÅ GOTTLAND" innehöll bl.a. följande punkter:

1. Att poster utsättas såsom utkik på höjder och å andra ställen, varifrån den vidsträktaste utsikt åt havet vid kusten kan vinnas.
2. Att då skog eller kustens form hindra utsikten för utkiks-posten, utsändas dagligen patruller, minst varannan timma för att underrätta sig om förhållandet å den kust, som av sådana naturföremål döljes för posterings vaksamhet.
3. Att befälhavaren för posteringen gör sig av allmogen och lotsar underrättad om sådana ställen på kusten, där vattnets djup och själva strandens beskaffenhet underlätta landsättning av barkasser, större och mindre båtar; om utanför sådana ställen god ankarsättning finnes; om vägar mot landet därifrån utgå, och om beskaffenheten av deras farbarhet för olika vapenslag.
4. Att uppmärksamhet fästes på fartyg, som nalkas kusten, för att kunna utforska följande:
 - a/ om det är krigsfartyg, tillhörande främmande makt;
 - b/ deras antal och om de gå till ankars;
 - c/ om trupper synas i rörelse ombord;
 - d/ om barkasser och båtar från fartygen samlas, i ändamål, som det synes, att landsätta beväpnade trupper;
 - e/ om kaparefartyg inlöpa i hamn, eller uppehålla sig på red-den, eller vilja i eller ur hamn föra uppbringade eller jagade fartyg; - och, då allt som denna punkt "e" innehåller är stridande mot Kongl. Maj:ts Nåd. declaration av den 15 december sistlidna år, äger befälhavaren att på alla sätt, så vitt möjligt är, förhindra detta. Kapare igenkänns vid prejning, då av fartygs Befälhavaren begäres få se skeppsdocumenten.

Befälhavaren bör om allt, som ovan omförmåles, till mig genast avsända rapport till närmaste gård, som har skyldighet att skyndsamt med ridande bud framskaffa den till närmaste gästgivaregård, varifrån rapporten på samma sätt, liksom från övriga gästgivaregårdar under vägen, vidarebefordras.
5. Att främmande makters såväl krigs- som handelsfartyg, vilka för närvarande får inlöpa i hamnar eller angra på radden, få från land hänta varor och gods; - dock göres undantag därifrån av krigskontraband, varmed i allmänhet förstås sådant, som användes under strid, såsom gevär, krut, kuler m.m.

Fortsättningsvis upptar denna hemliga instruktion övervägande olika förfaringssätt i samband med rapporters befordran.

Under de kommande veckorna rapporterade strandposterbefälhavaren åtskilliga uppbringade fartyg. Men det framgår klart av rapporterna och kompletterande uppgifter att det i samtliga fall rörde sig om priser som bara ankrats för kortare tid, exempelvis för proviantering eller upptagning av färskvatten. I några fall hade upbringade fartygs förts in i själva hamnen, men omedelbart efter tillsägelse förts ut igen och lagts på redden samt, uppenbarligen så fort det var möjligt, transporterats vidare till England.

Engelsmännen försökte tydlig i görligaste mån följa bestämmelserna och höll sig genomgående till följande riktlinjer:

- uppbringade finska och ryska fartyg ankrades på redden med engelsk besättning och befäl ombord och fördes snarast möjligt vidare till England;
- andra nationers fartyg, såsom holländare, norrmän, danskar etc, som uppbringats av engelsmännen, fördes i hamn med egen nations besättning (och befäl) ombord samt fartygets nationalflagga hissad, vilket då inte föranledde någon åtgärd från svensk sida.

För sina transporter av förnödenheter och stenkol till flottan använde västmakterna i stor utsträckning också neutrala nationers fartyg.

Någon större koncentration av svenska örlogsfartyg tycks inte ha förekommit vid Fårösund. Den 19 juni 1854 anlände 4 Bomb-Kanonslupar under befäl av kapten Hasselberg från Slite till Fårösund, men innan de ens hunnit ankras togs de genast på släp av ångskonerten "VON SYDOW" och fördes hem till Stockholm.

Den 2 juli 1854 meddelade militärbefälhavaren att örlogsbriggen NORDENSKJÖLD den 23 juni 1854 provianterats i Karlskrona för tre månader och sänds till Fårösund för att ställas under "Militaire Befähfvarens Ordres" som vaktfartyg. Örlogsbriggen NORDENSKJÖLD med 97 mans besättning och 10 kanoner samt under befäl av kapten J.B.Klemme, lämnade Fårösund först den 25 april 1856. Under denna tid hade den då och då avlösts av andra örlogsfartyg, merendels av "NÁJADEN". Vaktfartyg låg i Fårösunds hamn endast under dom isfria månaderna och drogs in på sen hösten för att återkomma först på våren året därpå.

Under hela sommaren 1854 fanns det alltså i Fårösund både en strandpostering och ett vaktfartyg. Dessutom en mindre enhet av Gotlands Nationalbevärings under kapten G. Laurin.

Som fasta försvarsanstalter fanns det vid Fårösund öppna jordbatterier.

Dessa lade inrättats 1853 då det politiska klimatet i världen började bli en smula frostigt.

Den första strandposteringen hade upprättats i början av april 1854 och bestod i detta skede provisoriskt av manskap ur Nationalbeväringen. Men redan den 11 april 1854 inkom till militärbefälhavaren i Visby rapport från Chefen för Kongl. Calmar Regementes Bataljon, att den "ur samma bataljon till Fårösunds hamn beordrade styrkan inryckt den 9 april kl. 7 e.m.". Den provisoriska (nationalbevärings-) strandposteringen avlöstes alltså ganska snart av trupper från fastlandet. Från början av april och fram till den 21 maj 1854 bestod strandposteringen av 1 kapten, 1 subaltern officer och 100 man (varav 2 trumslagare och erforderligt antal korpraler). Strandposteringarna var försedda med 30 skarpa skott och 40 tändhattar per man.

Den 21 maj framgår dock av en ny skrivelse att vissa posterieringar reduceras. Bland den åven posterieringen vid Fårösund, som nu endast omfattade 1 officer, 1 underofficer och 50 man (varav 1 trumslagare och 2 korpraler).

Den 4 juli meddelas att strandposteringen vid Fårösund skulle avlöses av en lika stor styrka ur Kongl. 2:a Lifgrenadier Regementet den 7/7. Den 2 november kom ordern att den vid Fårösund placerade strandposteringen skulle bryta upp på förmiddagen den 8 november, bege sig till Kappelshamn och ansluta sig till sin bataljon för embarkering och återfärd till fastlandet.

I och med att örlogsbriggen NORDENSKJÖLD vid månadsskiftet juni/juli 1854 förlagts till Fårösund som vakskepp, övertog detta fartygs befälhavare också alla åligganden ifråga om övervakning av främmande fartyg och kapare samt all rapportering till militärbefälhavaren. Men senare på hösten lämnade också vakskeppet Fårösund.

Den 16 november 1854 avsände militärbefälhavaren en skrivelse till Nationalbeväringsens befälhavare, kapten G. Laurin, vari han bad denne hädanefter förse honom med alla upplysningar om ankommande och avgående fartyg och övrigt som ansågs värt att rapportera från Fårösunds hamn, emedan "strandposteringen indragits och nu även vakskeppet lämnat Fårösund".

Med tanke på den intensiva fartygstrafiken av utländska örlogsmän och handelskepp i Fårösunds hamn och redd, var militärbefälhavaren i Visby sivetvis ytterst angelägen att få snabba och ständigt aktuella rapporter om läget i Fårösund.

I neutralitetsbevakningens inledningsskede sändes alla skrivelser från och till Fårösund utan dröjsmål med ryttare till närmaste gästgi-

varegård och sedan från gästgivaregård till gästgivaregård genom respektive gästgivares försorg "skyndsamlingen" med ridande bud vidare till bestämmelseorten. Vid alla stationer skulle på brevet noga antecknas såväl ankomst- som avgångstid. Skrivelser försedda med lack och fjäder skulle vidarebefordras genom dag och natt. Men tydlig gick rapporteringen för trögt. Militärbefälhavaren upphävde sina instruktioner av den 12 april 1854 och utfärdade den 20 april nya order:

"Till vinnande av snabbare rapportföring från Fårösund och Slite till Högquarteret, skola mellan nämnda orter och Visby brefposter utsättas . . . "

Sedan följde en noggrann specifikation över alla de platser där sådana poster skulle finnas. Breven från Fårösund gick via posteringsar om 4 man vardera i Ruth, Kyrkeby, Källstade, Smiss, Mörby och Halner.

Men uppenbarligen fungerade inte heller detta till generalmajor Dahlströms belåtenhet, ty den 23 augusti 1854 skrev han ett irriterat brev till regementschefen för Kongl. 2:a Lifgrenadier Regimentet vari han beklagade sig över att brevbefordringen på den blott $5\frac{1}{2}$ mil långa vägen tog hela 18 timmar, mot betydligt mera normala 11 timmar. Samtidigt begärde han att alltid 2 man var tillgängliga vid varje post och att ämbetsbreven skulle åtföljas av en separat skrivelse där ankomst- och avgångstiderna antecknades. (Mil.bef. Utg.skr. 23/8 1854 N:o 518) Samma dag skrev militärbefälhavaren också till Stockholm och begärde ännu snabbare postbefordran (inte minst mellan Visby och huvudstaden) ett ångfartyg till sitt förfogande som "kurir-båt" på Gotland. Den 8 oktober ställdes ångskonerten "VON SYDOW" till hans disposition för detta ändamål. Men i november, med begynnande isläggning, återgick man till brevbefordran medelst ryttare från gästgivaregård till gästgivaregård, eftersom posteringsarna hade indragits och "VON SYDOW" inte längre kunde upprätthålla kurirtrafiken till sjöss. Brevbefordran över gästgivaregårdarna avsåg dock endast viktiga skrivelser. All annan post sändes en gång i veckan med "ordinarie" postbefordran. Men efter som den allierade flottan också lämnade Östersjön under vintern, fann inte så stort behov av effektiv rapportbefordran.

Den engelska flottans och de många handelsfartygens tätta besök i Fårösund var på både gott och ont. Givetvis medförde besöken ett starkt uppsving i kommerserna i och kring Fårösund. Trots att det mesta av provianten för flottornas räkning kom från England, Frankrike, Tyskland, Danmark m. fl. länder, så köptes ändå avsevärda kvantiteter också på Gotland. Detta medförde naturligtvis goda inkomster för köpmannen, se nog visste att sko sig på de krigförandes bekostnad. Även andra delar

av befolkningen fick därigenom sin lilla bit av kakan; underleverantörer, alla mellanhänder, boskapsuppfödare, fiskare, lagerkarlar, mjöltnare och många många fler. Sjömännens landpermissioner gynnade dessutom helt naturligt också gästgiverierna i trakten.

Betecknande för allt detta är den smärt vemodiga kommentaren i Gotlands Läns Tidningen den 8 april 1856, efter fredsslutet den 30 mars samma år, där tidningen skrev:

"Nu är det slut med härligheten i Fårösund. Freden är sluten och engelsmännen äro sin kos".

Till dom mindre behagliga sidorna hörde att sjömännen fick landpermision och på sjömäns vis ägnade sig åt dryckenskap, vilket inte så sällan medförde en hel del ofog från dessa gossars sida. Militärbefälhavaren klagade vid ett tillfälle (10 maj 1855, utg.skr N:r 69) att enligt till honom inkomna rapporter ett stort antal sjöfolk från i hamn kommande och avgående engelska fartyg och kanonbåtar varit i land och begått en mängd "väldsamheter och oordningar". Bland annat hade de "trängt fram ända till Ruthe kyrka, cirka en mil från sundet, nedrifvit mil- och fjerdingsstolpar, 4 till antal, samt flera vägvise", krossat fönsterrutor, stulit får och gäss som slaktats, och gjort upp öppna eldar i skogen vid hamnen, "m.fl. våldsgärningar, störande hemfriden". Och i regel kunde "gärningsmännen" inte ens gripas, då fartygen vanligtvis hunnit lämna hamnen när illdåden anmälades. Sjömännens oblyga uppaktande av "vissa traktens qvinnor" retade också gallfeber på en och annan gotlänning.

Ett allvarligt och tragiskt inslag var kolera-epidemien som drabbade Fårösund i slutet av augusti 1854. Den 24 augusti anmälde det första kolerafallet. Den 26 augusti gav chefen för vaktepepet "NÖRDENSKJÖLD" instruktioner om skärpt försiktighet vid prejning av prisfartyg eller främmande örlogsfartyg. Men då var det redan för sent; sjukdomen hade spritt sig till hamnområdet.

Den 29 augusti infördes total ayskärmning av hamnen och all kontakt mellan i hamnen boende och övrig befolkning förbjöds strängeligen. Samma dag rapporterade militärbefälhavaren till Stockholm:

"För bildande av en säkerhets-cordon vid Fårösund mot kolerasmitans spridande har jag denna dag beordrat chefen för Ruthe och Forssa komp. att ditkommendera: 1 Und.Off. 2 Korpr. och 48 man att ställas under befäl av Und.Löjtn. Törnqvist. Denna vaktstyrka skall hvart tredje dygn aflösas, samt vara försedd med sk. skott och 12 tändhattar per man".

(Mil.bef. utg.skr. 29/8 1854 N:r 361)

I samma veva inrättades också ett speciellt kolerasjukhus i och en särskild begravningsplats utanför Fårösund. Läkare vid sjukhuset blev

"Chirurgiae Candidaten" E. Ekströmer. Men den 3 september insjuknade även han i kolera och ersattes av Bat.läkaren vid A 2 J.A.Drugge. Även strandposteringen skulle skyddas, varför den flyttades till Stux gästgivaregård. Småningom spred sig koleran också till Stux och en av manarna insjuknade, varför posteringen flyttades till trakten av Bunge kyrka.

Den 14 september hade också ortsbefolkningen i Lärbo drabbats av kolieran. Även vaktsekretariet NORDENSKJÖLD fick känna av sjukdomen och en speciell sjukavdelning inrättades i land för detta fartygs patienter. Då hade redan två man avlidit, tre man låg svårt sjuka och sju man visade kolerasymptom.

I och med att kolerasmittan spred sig inåt land, drogs den av militärbefälhavaren inrättade särskilda vakten vid hamnen in den 11 september. Men redan den 5 oktober hade situationen ljusnat och militärbefälhavaren ansåg efter rapporter från Fårösund att koleran "nu mera kan anses upphört".

Åtskilliga av de engelska sjömännen betraktade besöken i Fårösund med nästan "turistiska" ögon. I samtida engelsk press förekom åtskilliga brev och dagboksreferat. År 1854 publicerade "Nautical Magazin" i London kapten Cracrofts på HMS GORGON dagbok. Avsnittet för den 13 juni 1854 är som följer i nedanstående översättning:

"DEN 13 JUNI. Vädret är härligt med lätta sydliga vindar företrädesvis rådande, havets temperatur är likväl ännu icke överstigande 50° Fahr.; 15° lägre än luftens. Som vi icke hade någon beskrivning över inseglingen till Fårö sund och en tät sommardimma hängde över landet, voro vi en stund i förlägenhet att finna inloppet, vilket en kort beskrivning skulle gjort lätt nog.

Den låga ön vid inloppet till Fårö sund har några få stumpiga träd, ett litet lotshus med rött tak och ett inseglingssmärke, bestående av en flaggstång med tvenne därå fastsatta flata bågar, alltsammans vitmålat. Hammens norra strand är nästan alldeles kal, den södra däremot täckt med furor ned till vattenkanten. En röd båk på den lilla ön in i hamnen skall synas söder om den yttre ön, vilken man för att komma rätt i loppet skulle bringa i N.t.V. & N. och en avlägsen väderkvarn hållen mitt över den lilla ön, är ett gott inseglingssmärke. Lotsarna komma vanligan till mötes. Ännar man sig in i inre hamnen, torde det vara rådligt att taga en ombord, medan passagen är särdeles trång. Styrande för sundet norrifrån, bör man tills inloppet öppnar sig, hålla Fårö fyrtorn i N.O. t. O., då man går klar för alla grund söder om fyren. Fårö fyr är utmärkt god. Jag bör nämna, att en på kusten utsatt kyrka icke längre kan tjäna till inseglingssmärke, varande den fullkomligt döld av träden.

En liten by ligger på den gotländska sidan av sundet. Den består av ett magasin med ett prydligt tillhörande boningshus, en sågkvarn och en kalkugn - hela ön är en kalkstensformation - samt ett dussin kojor. Den ungefär en mil avlägsna Bunga kyrka är ännu, oaktat dess förstörda och bristfälliga skick, ett särdeles intressant exemplar av 12:e århundradets götiska byggnadskonst. Man kan tydligt se att endast en del av den ursprungliga byggnaden återstår. Den är byggd av hård kvadersten, den stora södra domen är väl bibehållen, bildhuggeriarbetet på kolonnernas kapitälér ser helt nytt ut. Kyrkans inre är välvt och taket uppbäres av en enkel rad tjocka marmorpelare, icke olikt Purbeck. De flata gravstenarna över tvenne präster ligga mitt framför altaret; en av figurerna på ena stenen har kalken i hand; inskriptionerna därpå varo med saxiska bokstäver, vilket jag fåfängt försökte att dechiffrera. En lång spetsig trädspira reser sig över kvarlevorna av det som en gång har varit ett ståtligt torn. Jag hade önskat att få göra ett besök i Visby, Gotlands fornämsta stad, med dess kyrkoruiner och antikvitets-samlingar; tiden tillåter det dock icke."

I november 1854 lämnade den allierade flottan Östersjön och återkom först den 18 april 1855.

^{från} Borsett/att man detta andra krigsår slapp koleraepidemier och andra sjukdomar, var nog sommaren 1855 lik föregående års. Vaktfartyget NORDENSKJÖLDs befälhavare hade större erfarenhet och antalet neutralitetskränkningar synes detta år ha varit ännu mindre. Men även nu infördes åtskilliga prisfartyg som passerade Fårösund.

Den 16 maj infördes 1 tysk brig (JOHANNA) och 3 tyska skonertar (BOLANCA, ARION och EMILIE) samt 1 dansk brig (BENEDICT) och 3 danska skonertar (OTTO, OLOF och DANIA).

Den 7 juni infördes en liten privat ångbåt, som vid engelska ångkorvetten BRIGGS annalkande i panik övergivits av sin besättning utanför Libau vid den kurländska västkusten.

Den 19 juni infördes två priser förande engelsk flagg. Enligt kapten Bratts uppgift (Bratt var befälhavare på vaktfartyget NAJADEN som då och då avlöste NORDENSKJÖLD i Fårösund) skulle det på yttre redden samtidigt ha funnits 5 priser Öselbåtar. Dessa låg säkert kvar ännu den 24 juli, men hade tydliggen försvunnit den 31 juli. De omnämns icke vidare i hamnrullorna. Däremot finns en rapport, sannolikt avseende just dessa 5 Öselbåtar, till militärbefälhavaren i Visby (Mil.bef. Ink.handl. 6/9 1855 Nr 194), vari kapten Bratt meddelar att 5 priser, Öselbåtar, som en längre tid legat utanför Skarfsgrund

den 30 augusti 1855 inbogserats till norra gattet av Fårösunds hamn, där de numera sänkts eller upphalats på land. Ur en bilaga (som dock inte längre finns bevarad bland originalhandlingarna) tycks ha framgått att Commander Hosken på BELLE ISLAND (Hospitalskeppet ?) ber kapten Bratt att "saken må förfalla". Militärbefälhavaren svarade emellertid att han med engelske konsuln i Visby överenskommit att priserna skulle föras bort igen och att kapten Bratt på NAJADEN skulle rapportera så snart detta skett. Då NAJADEN den 14 oktober 1855 lämnade Fårösund, hade tydligt ännu ingenting hänt i denna sak, ty det finns inga fler rapporter eller anteckningar om dessa fem Öselbåtar.

Den 14 oktober rapporterade Bratt att hjulbriggen GORGON den 1 oktober fört in en jakt såsom pris. En annan rapport (23 november) omtalar att jakten åter lämnat Fårösund.

Under senare delen av sommaren 1855 tycks antalet priser ha minskat. Däremot finns rapporter, att några svenska fartyg uppbringats av engels männen. Så t.ex. hade CRUIZIER den 19 oktober vid kurländska kusten tagit sluten WILHELMINA av Visby och samtidigt hade korvetten ARCHER tagit två andra svenska fartyg.

Den 1 november meddelar kapten Hallström på NORDENSKJÖLD att den engelska korvetten DESPERATE (kapten White) medfört besättningen från en den 3 oktober utanför Domnäs (Domesnäs?) i Rigabukten tagen svensk slup, FORTUNA, hemmahörande i Varberg.

I början av sommaren 1855 hade man från svensk sida endast vakskeppet NORDENSKJÖLD i Fårösund. Och så naturligtvis den lilla styrkan ur Nationalbeväringen under kapten Laurin, som alltid fanns där. Den föregående året utplacerade och på hösten åter indragna strandposteringen hade inte upprättats på nytt. Men det stod ganska snart klart att man inte redde sig den förutan. I en skrivelse den 10 maj 1855 klagar militärbefälhavaren hos Kungl. Maj:t över våldsamheter från de utländska sjömännens sida och påpekar att problemen under sommaren 1854 varit avsevärt mindre, då redan själva närvaren av strandposteringsmanskapet haft en dämpande inverkan. Militärbefälhavaren berättar vidare att officerarna på de engelska örlogsfartygen frågat om svenskarna inte hade tillgång till militära ordningsvakter. Sedan de erfärit att sådana inte fanns, hade engelsmännen själva på eget beväg sätta marin-soldater i land och "för ordningens upprätthållande" ställt dom till Nationalbeväringens kaptens disposition.

Den 14 maj 1855 fick militärbefälhavaren sin önskade strandpostering och förhållandena synes därefter åter ha blivit lugnare.

Liksom under 1854 var även sommaren 1855 brevbefordran mellan Visby och Färösund en mycket viktig sak. Men denna gång hade generalmajor Dahlström erfarenheter att falla tillbaka på. Därför utfärdade han redan den 31 maj 1855 följande direktiv:

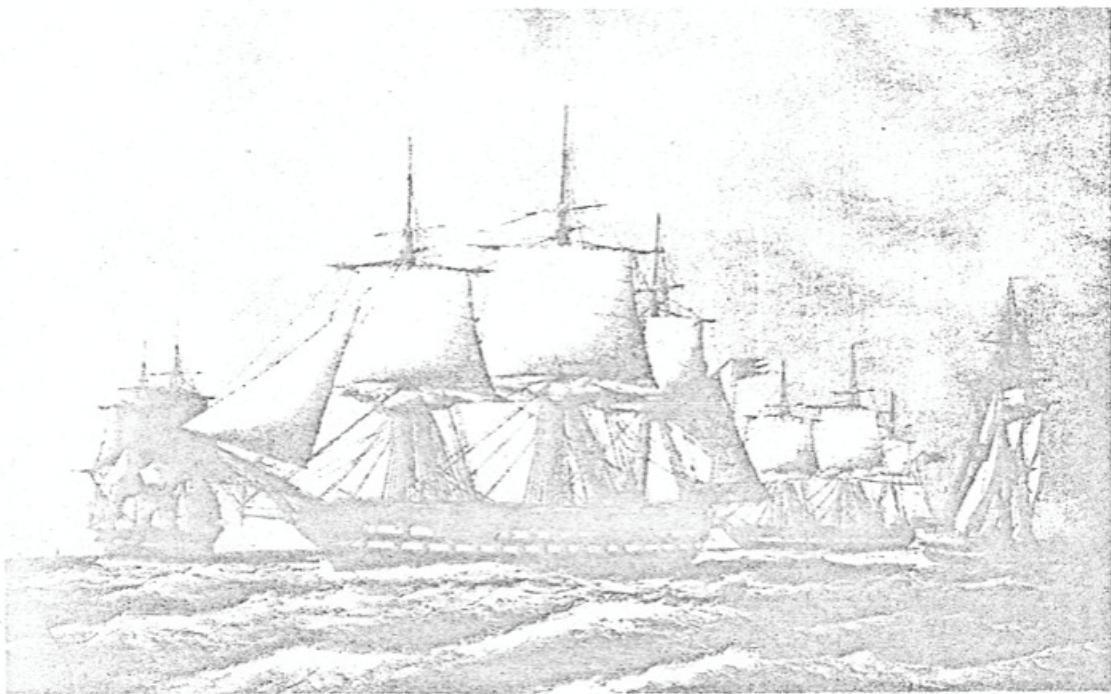
"Brefposter, för att befordra ständig kommunikation med mig från Färösund, utsättas till en början vid Erics i Bro, vid Myrvälde i Tingstäde, vid Angelsbo i Lärbro och vid Koparfve i Ruthe. Dessa poster bestå af 3 man på hvardera stället, och om sättet för deras proviantering och aflösning öfverenskommes med kommissariatet. Aflösning af desamma får ske efter komenderingsbefälhavarens förgodtfinnande; dock att den sker vid ombyte af provianteringstermin och att allt manskap erhåller lika vapenöfning. Brefposterna skola med skyndsamhet framskaffa alla till sig ankomna embetsbref och, när det är fjäder i lacket, såväl natt som dag. De kunna ega tillståelse att biträda sina husvärdar med arbete, då det sker kan utan att munderingen skadas; dock bör en man alltid vara tillstades, som, innan han afgår med ankommet bref, inkallar en annan att vara i qvarteret tillstades. Åro tvenne utgångna med bref, får den tredje ej aflägsna sig ur qvarteret. På den öppna order, som alltid skall åtfölja afsändt bref, antingen härifrån eller från komenderingsbefälhavaren, skall på hvarje brefpoststation antecknas tiden, då brefet ankommit och då det afgick, till rättelse för undersökning; ifall försummelse eger rum. Sådan öppen order aflämnas tillika med det medhafda brefet."

Då det inte finns några fler skriftstycken i ämnet, bör man kunna anta att kommunikationerna år 1855 fungerade bättre än sommaren före, då militärbefälhavaren flera gånger klagat över för långsam befordran.

I början av juli 1854 hade örlogsbriggen NORDENSKJÖLD övertagit vaktthållning och all rapportering vid Färösunds hamn. Även 1855 skulle NORDENSKJÖLD upprätthålla samma funktion. Men i början av sommaren detta år var det först korvetten NAJADEN som den 5 maj anlände till Färösund. Dess befälhavare, kapten Bratt, fick samma instruktioner som hade gällt för NORDENSKJÖLDs kapten Klemne, och informerades den 31 maj om den av militärbefälhavaren upprättade brevpost-ordningen. NAJADEN kvarstannade i Färösund till 15 augusti 1855, då NORDENSKJÖLD övertog vaktthållningen. Men eftersom NORDENSKJÖLD kom från Stockholm, där kolera utbrutit, tvingades NAJADEN kvarstanna i Färösund till den 19 augusti. Redan den 25 augusti var NAJADEN tillbaka, efter en stormig färd över Östersjön, under vilken enligt befälhavaren "besättningen under den korta sjöresan gjort sig fullt förtjänt af det störst loford". NORDENSKJÖLD återvände till Stockholms skärgård och återkom

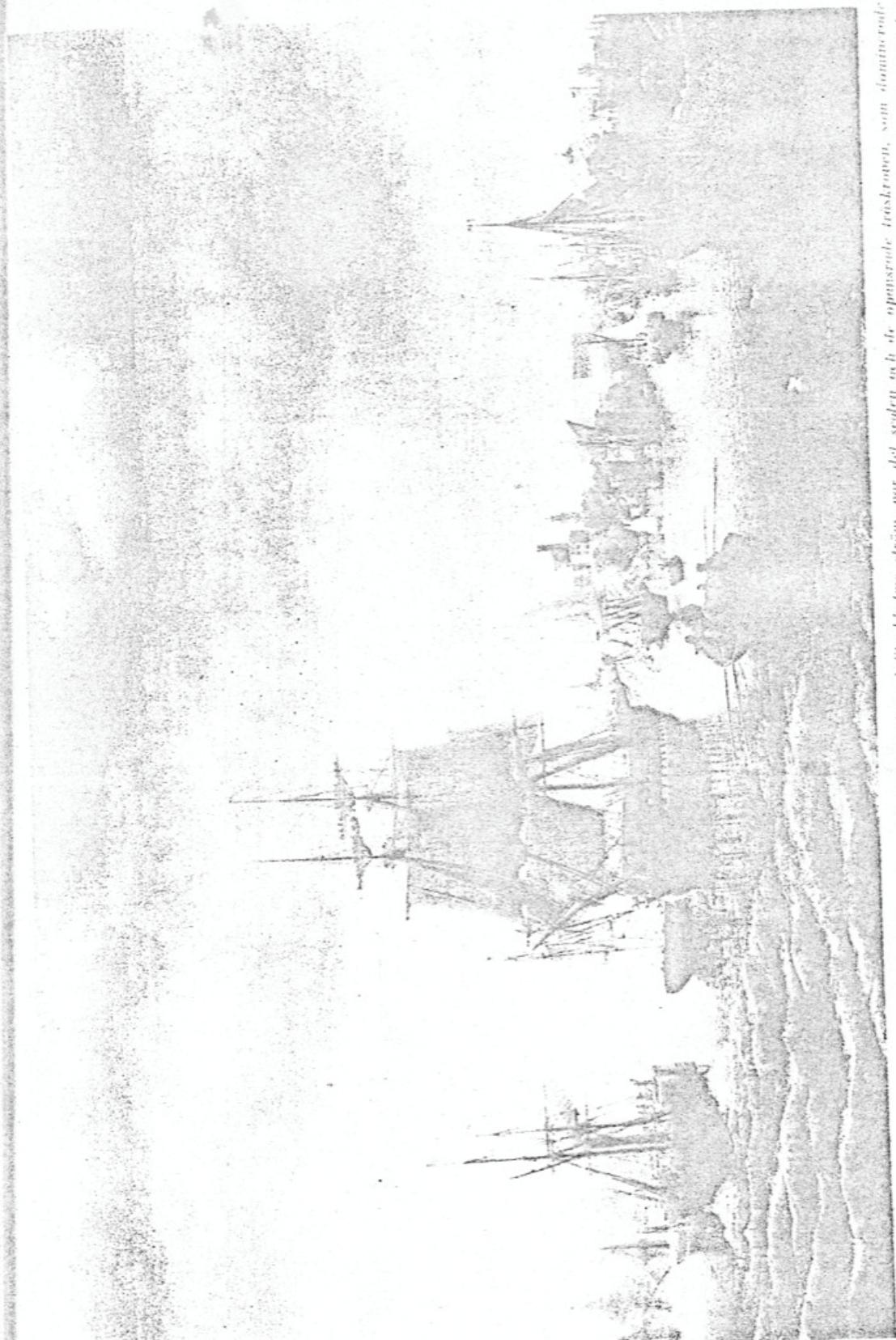
till Fårösund först den 13 oktober 1855. Den 22 november slutligen övertog NAJADEN vakthållningen för den sista korta perioden, som varade till den 8 december. Då fick också kapten Laurin åter militärbefälhavarens order att i likhet med föregående vinter ta hand om all rapportering.

Efter en vinter, som vad beträffar kriget varit lika lugn som den föregående, återupptog örlogsbriggen NORDENSKJÖLD sin uppgift som vakskepp i Fårösundshamn den 12 april 1856. Men redan den 23 april drogs vakskeppet in, sedan den engelska flottan definitivt lämnat Östersjön. Den 30 mars hade Ryssland och de allierade slutit fred, även kriget i Östersjön var nu till ända, och Fårösund kunde återgå till sin forna status: en plats utanför världspolitikens focus. Men för den skull ingalunda glömd; dess ställning under Krimkriget hade berikat politiken med åtskilliga erfarenheter, vilket visade sig redan några årtionden senare, då förnyade diskussioner beträffande neutralitet i hög grad baserades på just dessa erfarenheter.

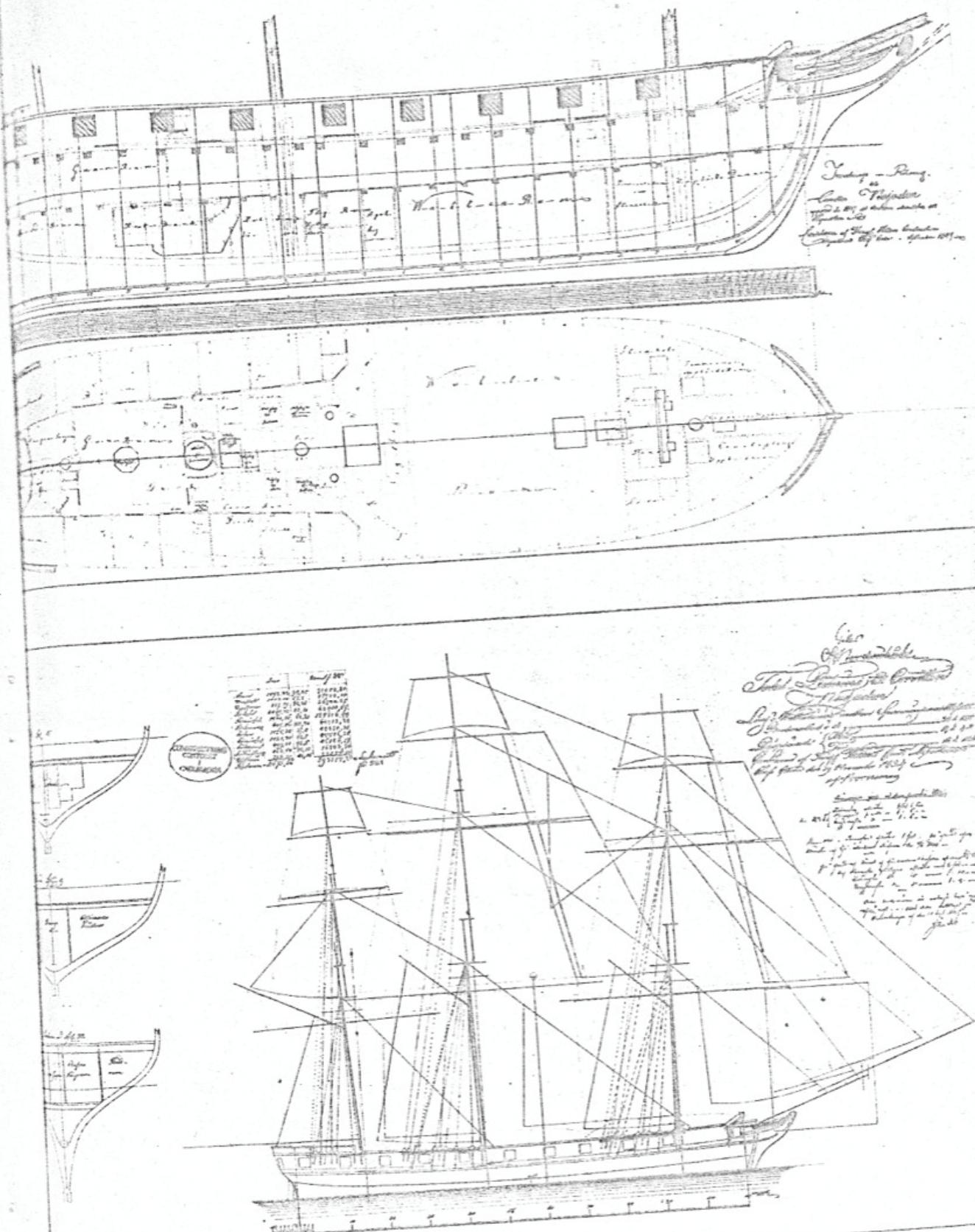

Flera fartygstyper inom svenska örlogsflottan från de seglande skeppens sista storhetstid: i mitten linjeskeppet
Klara, till vänster fregatten Eugenie och till höger korvetten av Chapman (II) och briggen Nordenskjöld.
Oljemålning av J. Hägg 1866. Privat ägo, Stockholm.

Briggen NORDENSKJÖLD, träfartyg, byggt 1845
på Karlskrona Örlogsvärv.

vom dominante
vum Fjord, nor Marcus Læsson midde deina bild av en snusk-motsk, eslater på Stockholms ström, nor det segde och de öppenaste trädskogen, som dominerade
i snusk-a orlogsfältet. Men rölen ur den långa skälden pa den till mänter synliga anglo-rötten. Dior röller om att en ny fels teknisk framsteg int, gatt den
svenska marinens spärlest fört. Till mästet om Thor ligger frigatten af Chapman, till höger bringen Nordenståndet bredvid linjechefet kastell. VIII. till hörne, intom
svenska marinen parkerat Kasteltholmen - varskat marinen Nordsternen. - officiellning. Print ogo
Præster Josephine och - mitt moskuren på Kasteltholmen

Den Najaden. Inrednings- och tackelritningar, den övre av år 1847 tillkommen i samband med utrustning
expedition, den undre samtidigt med fartygets tillkomst 1834.

AVSLUTNING

Hur stor Fårösunds betydelse varit under Krimkriget är svårt att säga. Tvivelsutan var hamnen de allierades enda fasta punkt i Östersjön och som sådan en ovärderlig tillgång. Bland ifrågakommande hamnar troligen också den i många avseenden mest lämpliga. Klart står också att Krimkrigets Östersjöfas kunnat få avsevärt större inverkan på hela krigsförloppet därest de i nordiska farvatten opererande västalierade flottornas aktioner varit mera framgångsrika.

Att förutsättningarna för en effektivare sjökrigföring, åtminstone vad beträffar tillgången till lämplig "operations- och provianteringsbas", förelegat råder ingen tvekan, och det måste därför uteslutande tillskrivas flottorna själva, att deras operationer gett så magert resultat.

Som utvecklingen nu var, fick emellertid Fårösund aldrig någon märkesplats i krigshistoriens avsnitt om Krimkriget. Lyckligtvis, ty säkert hade situationen varit en annan om de allierade förmått leverera större bataljer och vinna marina segrar i Östersjön eller - vilket de ju hade hoppats - tillintetgöra den ryska flottan respektive intaga Kronstadt, Sveaborg m. fl. platser av strategisk betydelse. Under dylika betingelser hade Fårösund med säkerhet hamnat i focus på ett helt annat sätt, och även det faktum att de allierade alls fick ha en "bas" där, hade i så fall getts en betydligt ^{mera} negativ vinkling i relation till Sverige-Norges föregångna neutralitetsförklaring. En trend i denna riktning märks ju också klart av det faktum att man några årtionden senare i samband med förnyade neutralitetsdiskussioner riktade blickarna särskilt på Fårösund och att Tyskland då rentav begärde att hamnen befästes. Det är också dokumenterat att Fårösunds efterföljande utbyggnad och status som krigshamn är en följd av dess särpräglade ställning under Krimkriget. I det avseendet har "bas"-förhållandet, om än inte varit direkt avgörande för, så dock åtminstone forcerat utvecklingen.

Fårösund slapp bli indirekt involverad i själva kriget. Men dess plats bland ortnamnen som förknippas med Krimkriget förblir ändå ostridigt. Likasänt som sannolikheten att de allierade utan tillgång till Fårösund haft betydligt mindre förutsättningar att operera i Östersjön. Skövlandet av Brahestad och Uleåborg, intagandet och spräng-

ningen av Bomarsund, beskjutningen av Sveaborg, och många förödelse-raider längs Bottenvikens östra kust hade sannolikt aldrig kommit till stånd om de allierade varit helt förhindrade att ha tillgång till en så lämpligt belägen "provianteringsbas" i dessa farvatten. Men man får heller inte bortse från de risker en avisande svensk attityd kunde ha fått, nämligen att Sverige trots sin deklarerat neutrala hållning då kanske ändå hade tvingats till ställningstagande och val. av sida. Förmodligen skulle en sådan utveckling gett de allierade avsevärt ökade möjligheter till kraftfullare aktioner mot Rysslands östra kuster, eftersom Sverige i ett till ytterlighet trängt läge sannolikt till sist ändå ingått förbund med västsidan. Ett engagemang med Ryssland mot de allierade verkar föga troligt om man håller dätidens allmänna opinion, kronprins Karls attityd, och kungavännen Löwenhielms med flera andra inflytelserika personers inställning i minnet.

För Sverige och för freden i Norden var ay allt att döma Fårösunds inofficiella "upplåtande" det mest lyckliga, ja kanske rentav det enda realistiskt möjliga. Förskansat bakom neutralitetsförklaringens av övriga makter (om än delvis motvilligt) accepterade formulering, kunde Sveriges regering kosta på sig det spel man uppenbarligen bedrev med Fårösund som inofficiell tärning. Man blundade ingalunda för vad som skedde i det lilla sundet och gattet vid Gotlands nordsida. Man avfattade älskvärda protestbrev där så behövdes; man formulerade diverse kryptiska karantänsbestämmelser, och man gjorde allt för att hävda sin immunitet. Man höll ett vakskepp och en strandpostering, man ökade rapporteringseffektiviteten och skrev flitigt sina rapporter; man visade sålunda vaksamhet, men - man försökte trots allt att i stort inskränka denna vaksamhet till ett "välvilligt kisande under lugg". Är inte just intermezzot med de högst obekväma fem priserna "Öselbåtar", vilkas öden efter ordern om avlägsnande aldrig tycks ha följts upp, ett lysande exempel på detta? Tyder inte också kapten Cracrofts dagboksanteckningar av den 13 juni 1854 på en viss "idyll" i relationerna? Eller själva utformningen av de engelska breven till prismästare resp. engelska fartygsbefälhavare?

Under studiet av tillgänglig litteratur, pressarkiv och tidigare bearbetningar har jag mer och mer styrkts i uppfattningen att Fårösunds betydelse för fred i Norden och den svensk-norska neutralitetens upp-rätthållande varit vida större än någon då eller senare velat tillstå. Likaså att dess "upplåtande" varit avsevärt mera "önskat" och "styrt" än officiella handlingar tillåtas avslöja.

Genom sin politiskt sett högst diskutabla särställning under Krimkriegs Östersjöfas lyckades Fårösund sannolikt bli pansarskölden som

räddade Sverige undan krigets fasor. Men detta fick naturligtvis inte erkännas då och inte heller under den närmaste tiden därefter.

Det är inte helt uteslutet att just allt detta varit skälet till att Fårösunds-detaljen under Krimkriget hittills fått en så undanskymd plats i litteratur och historieskrivning och att man i tidigare bearbetningar, så snart det gällde Fårösund, avstod från alla kommentarer utan endast konstaterade faktum: den engelsk-franska Östersjöflottan använde Fårösund som bas, bl. a. för intagande av proviant och kol.

LITTERATUR- OCH KÄLLFÖRTECKNING

Svenska bearbetningar:

- Carl Hallendorff: Oscar I, Napoleon och Nikolaus.
Ur diplomaternas privatbrev under Krimkriget.
(Stockholm 1918)
- Allan Jansson: Den svenska utrikespolitikens historia III:3
1844 - 1872. (Stockholm 1961)
- C.F. Palmstierna: Sverige, Ryssland och England 1833 - 1855.
Kring Novembertraktatets förutsättningar.
(Stockholm 1932)
- Otto Sjögren: Sveriges Historia, band IX. (Malmö 1939)
- Nils Wilhelm Söderberg: Gotländskt försvar. (Kalmar 1961)
- Carl M. Runeberg: Sveriges politik under Krimkriget.
(Stockholm 1934)

Utländska publikationer:

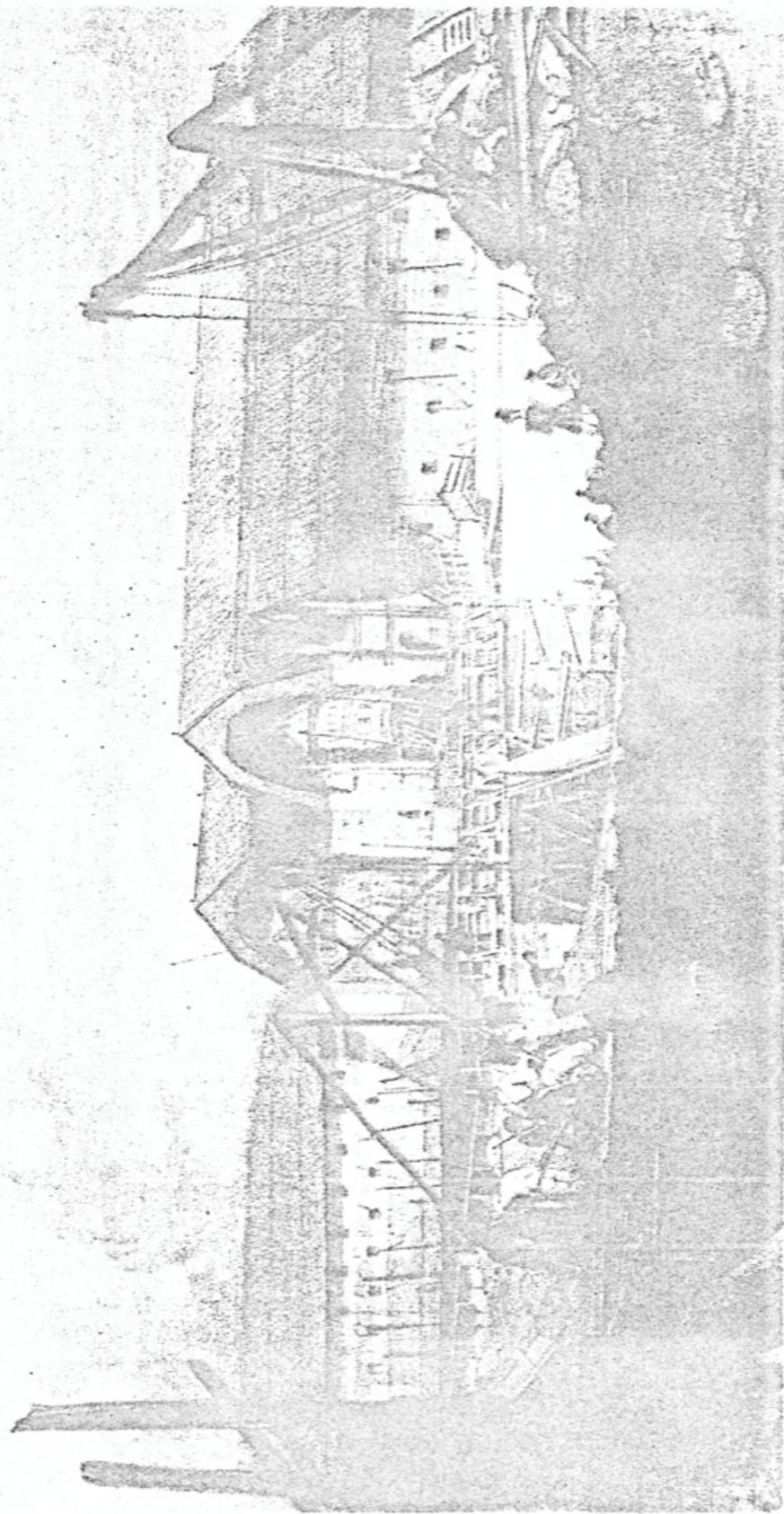
- General Niel: Siége de Bomarsund en 1854. (Paris 1855)
- Butler Earp: History of The Baltic Campaign 1854.
(London 1857)

Samtida tidskrifter:

- ÅFTONBLADET, årgångarna 1854 och 1855
- Kungliga Krigs-Vetenskapsakademiens Tidskrift N:r 7 (juli 1854)
N:r 8 (aug. 1854)
N:r 9 (sep. 1854)
- Tidskrift i Sjöväsendet, årgångarna 1853
1854
1855

Ötryckt material:

- Militärbefälets på Gotland handlingar angående Neutralitetsskydd
och Krigsrustningar på Gotland 1853 - 1856. (Krigsarkivet) (MHS/MHA)
- Rapport angående ankomna och avgångna fartyg (Fårösunds hamn) (MHS/MHA)

Vad du hittar i kartongen i augusti 1885. Kvarn till av J. Chr. Berg. Nationalmuseum

på detta varv byggdes örlogssbriggen NORDENSKJÖLD, dock ej i dessa dockor vilka tillkom först tre år senare.

BILAGA

sidorna (1) - (14)

FÖRTECKNING ÖVER FARTYGSBESÖKEN I FÅRÖSUNDS HAMN OCH REDD

UNDER KRIMKRIGET *)

Engelska Östersjöflottan under Krimkriget samt
fartygsbesöken i Fårösund	(1) - (11)
Partyg ur franska flottenheten under Krimkriget
som uppsökte Fårösunds hamn	(12) - (13)
Svenska flottans örlogsfartyg som under Krimkri-
get anlöpt Fårösund	(14)

*) Förteckningen är baserad på uppgifter ur
dels Tidskrift i Sjöväsendet för år 1854
dels rapporter angående ankomna och avgångna fartyg
(Fårösunds hamn) åren 1854, 1855 och 1856

Fartyg	Fartygtyp, befälhavare o. övr. anteckningar	Kan.	Hkr	Bes.	1 8 5 4	1 8 5 5	1 8 5 6
PRINCE REGENT	Kapt. H. Smith	90					
MONARCH	Kapt. Erskine	84					
CRESSY	Kapt. R.Warren	80	400	750			
MAJESTIC	skrufskepp. Kapt. J.Hope	91	400	750	7/6 - ?/6		
COLOSSUS	skrufskepp.	81					
BOSCAVEN	Kapt. W.Glanville	70					
ORION	skrufskepp.	91	600	530			
CUMBERLAND	skrufskepp.	60	450				
CORNWALLIS	Kapt. G.H.Seymour	60	200	600			
HOGUE	skrufskepp.	60	450	600			
CALCUTTA	Kapt. W.Ramsay						
AJAX	skrufskepp. Kapt. F.Warden	50	400		21/4 - 25/4	Intog kol v.Skarfgrund	
HAWKE	Kapt.	60	459	600	7/6 - 8/6		
BLENNHEIM	skrufskepp Kapt. F.Pelham	60	200	600			

(2)

Partys	Partystyp, befälhavare o. övr. anteckningar	Kan.	Hkr	Bos.	1854		1855		1856	
DUKE OF WELLINGTON	Flaggskepp, skrufskepp Vice.Amiral Sir Charles Napier (1854) Amiral Dundas (1855)	131	700	1.100	22/10-22/10				6/5 - 8/5 18/5 - 19/5	på reden
S:t JEAN d'ACRE	skrufskepp. Kapten H. KeppeL	101	600							
NEPTURE	Flaggskepp, Contre-Amiral A.Corry	120								
LEOPARD	Hjul-Fregatt. Contre-Amiral J.Plumridge	18	560	300	23/4 -27/4 8/5 - 8/5	Intog kol				
NILE	skrufskepp. Commodore H.Martin	91	500	850	5/6 - 6/6	Intog kol.	Ankr. på reden.		6/5 - 8/5 10/10-10/10	på hemväg
CAESAR	skrufskepp.	91								
ROYAL GEORGE	skrufskepp. Kapt. H.Codrington	120	400	990	5/6 - 6/6	Intog kol			6/5 - 8/5 10/10-10/10	på reden
EDINBURCH	skrufskepp. Contre-Amiral H.ChadS	60	450	600	21/10-22/10				6/5 - 8/5 10/10-30/10	på reden
S:t GEORGE	Kapt. H.Eyres	120								
PRINCESS ROYAL	skrufskepp. Kapt. Lord C.Paget	91	400							
JAMES WATT	skrufskepp Kapt. G.Elliot	91	600	850	5/6 - 6/6	Intog kol			6/5 - 8/5 10/10-30/10	på reden
ALGIERS	skrufskepp	90	450							
HANNIBAL	skrufskepp. Kapt. F. Grey	90	450							

Partyg	Fartygstyp, befälhavare o. övr. anteckningar	Män.	Hkr	Bes.	1854	1855	1856
DRAGON	Kapt. J.Wilcox	6	560	14/5 -15/5 2/12- 3/12 4/12- 4/12	Intog kol på redden	6/5 -17/5 22/11-28/11	
BULLDOG	Kapt. W.Hall	6	500	160 14/7 -15/7 6/9 - 6/9 11/9 -11/9 9/10- 9/10 12/10-16/10 20/10-23/10	med 1 kolfartyg	11/5 -17/5 25/5 -28/5 ?/12-10/12	
VULTURE	Kapt. F.Glasse	6	470	200 1/9 - 4/9 19/10-22/10 18/11-19/11 1/12- 2/12 2/12- 3/12	Inkom med oxar på väg t. England på redden före hemfärd	1/1/5 -17/5 27/7 -29/7 10/11-18/11 22/11-23/11	
HECLA	Kapt. W.Hall	6	240	160 23/4 -27/4 26/8 -26/8 18/9 -18/9	på väg till Visby Intog stenkol Med 4 kolfartyg Med 2 kolfartyg	7/5 - 9/5 12/5 -12/5 24/5 -24/5 3/6 - 3/6	
DRIVER	Commander A.Cochrane	6	280	160 20/5 -22/5 25/5 -27/5 4/7 - 7/7 17/9 -18/9	Intog stenkol Intog stenkol Intog stenkol Med 2 kolfartyg	5/9 - 7/9 12/11- ?/11 ?/11- ?/11 25/11-30/11 3/12- 6/12	
ROSAMOND	Commander G.Wodehouse	6	280	200 2/6 - 6/6 26/6 -29/6 11/9 -13/9	Intog stenkol och vatten Intog proviant o. oxar Mod 1 kolfartyg	25/5 -27/5 26/6 - 6/6 11/9 -13/9	

var under tiden 13/11 - 20/11

Partys	Partystyp, befälhavare o. övr. anteckningar	Kan.	Hkr	Bes.	1 8 5 4	1855	1856
PLYADES	skrufskoncert.	21	350	240		25/5 -31/5 1/7 - 4/7 2/12- 9/12	8/3 -15/3 17/3 - 6/4
GLADIATOR		6	430	160	8/8 - 8/8 Bogserade in 3 lastfartyg med kollast.		
IMPERIEUSE	Kapt. R.Watson	51	360	530	5/5 - 8/5 Intog vatten och kol 16/10-19/10 1/12-4/12 på redden	17/5 -19/5 8/7 - 9/7 ?/12- 8/12	8/3 -15/3 22/3 - 7/4
EURIUS	Kapt. G.Ramsay	51	400	530	29/10- 2/11	25/8 -26/8 1/9 - 2/9 ?/12- 8/12	13/3 - 6/4
RETRIBUTION		28	400	300		25/6 -25/6 med två ka- nonbåtar på yttre redden	?/11 -10/12
ARROGANT	Kapt. Yelverton	46	360	450	5/11- 9/11 2/12- 4/12 på redden	19/4 -22/4 1/5 - 3/6	
AMPHION	Kapt. A.Key	34	300	500	3/5 - 6/5 Intog vatten och kol vid Skargrund	20/5 -21/5 30/11 - 8/12	29/3 - 6/4
DAUNTLESS		33	580	340	12/7 -13/7 25/10- 1/11 1/12- 3/12		
TRIBUNE	Kapt. A.Ryder	31	300		14/7 -16/7 23/7 -23/7 ankrade ej 15/8 -17/8 Intog kol		
HARRIER		17	100	160			4/6 - 5/6 ?/11 - ?/11 24/11-24/11
					Är under tiden 13/11 - 20/11		8/3 - 6/4

Fartyg	Fartygstyp, befälshavare o. övr. anteckningar	Kan.	Hkr	Bes.	1 8 5 4	1 8 5 5	1 8 5 6
ARCHER	Kapt. E. Hoathcote	14	202	160	?/6 -16/6 1/7 -1/7 24/7 -25/7 14/9 -18/9 19/10-23/10 1/12- 3/12	19/4 -19/4 16/5 -21/5 2/7 - 4/7 10/8 -10/8 12/8 -12/8 17/8 -19/8 5/9 - 7/9 22/10-25/10 */11 - */11 2/12- 8/12 10/12-11/12	
STROMBOLI		6	280		26/7 -28/7 Inbogserade Belgravia och Clifton till redden.		
MIRANDA	Kapt. E. Lyons	14	250				
DESPERATE	Kapt. Chambers (1854) Kapt. White (1855)	8	400	180	5/11- 8/11 1/12- 3/12 på redden	5/5 -15/5 3/6 - 4/6 11/7 -14/7 13/8 -15/8 19/9 - ?/9 30/10- 7/11 ?/12- 8/12	
SPHINX	hjulångfregatt	6	500	160	11/8 -11/8 Inbogserade 4 kolfartyg.		
TERMAGANT		24	620	240	31/7 -31/7 Inbogserade 2 handelsfart T.London m 203 ryska krigsfänglar.	13/11-13/11 31/11- 1/12	
LOCUST		5	100	60			2/10- 4/10
CRINDLE		17	60	160			
	Är under tiden 13/11 - 20/11						

Partys	Partytyp, befälhavare o. övr. anteckningar	Kan.	Incr	Bes.	1 8 5 4	1 8 5 5	1 8 5 6
CONFLICT	Kapt. J.Foote (drunknad vid Memel 1854) Second Löjtnant E.Hore	8	400	200	2/6 - 3/6 31/8 - 5/9 11/10-13/10 20/10-25/10 27/11- ?/12	26/4 - 26/4 30/4 - 1/5 15/5 - 18/5 6/7 - 13/7 27/8 - 31/8 9/10-12/10 * 1/11-23/11 ?/12- 9/12	
CRUZIER	Commander G.Douglas	16	60	160	15/5 - ?/5 2/6 - 3/6 11/8 - 12/8 4/10- 4/11 ?/11-15/11 30/11- 3/12	8/11-13/11 9/12- 9/12	
PENELLOPE	Kapt. J.Caffin	16	650		8/7 - 8/7 14/11-21/11 28/11- 2/12	Mod 4 kolfartyg på släp	
MAGICIENNE	Kapt. T.Fisher	16	400	200	20/4 - 20/4 30/4 - 1/5 25/5 - 27/5 6/6 - ?/6	Hämtnade priser Intog stenkol Intog stenkol	1/5 - 13/5 20/9 - 20/9 30/11- 1/12
ODIN	Kapt. F.Scott	16	560	400	3/5 - 5/5 7/5 - 8/5 7/11- ?/11 28/11- 2/12	Intog kol Intog kol och vatten Intog stenkol	
VALOROUS	Kapt. C.Buckle	16	400		21/4 - 23/4 16/6 - 19/6	Intog stenkol	
PERCUPINE		3	132	40	19/4 - 20/4 9/9 - 10/9	Intog stenkol Intog stenkol	4/6 - 4/6 * 11- * 11

* under tiden 13/11 - 20/11

Fartyg	Fartygstyp, befallnivåre o. övr. anteckningar	Kan.	Hkr	Bes.	1 8 5 4	1 8 5 5	1 8 5 6
ESK	korvett	21	240	150		19/4 -22/4 30/11- 1/12	
PRINCESS ALICE	hjulskonert	3	120	35		1/5 -23/5 står på grund.	
LACOST	hjulskonert	3	180	55		27/5 -30/5 4/6 -9/6 20/8 -22/8 ?/12- 8/12	
MULIN	hjulskopert	3	320	120		6/5 - 8/5 12/5 -17/5	
FIREFLY	hjulkorvett	4	220			6/5 - 8/5 29/5 - 4/6	
GEYSER	hjulkorvett	6	260	160		17/3 - ?/3 1/4 - 5/4 ?/4 - 8/4	
PICKLES	kutter med mörsare	1 m			11	8/7 - 9/7 25/8 -26/8	
PORPOISE	kutter med mörsare	1 m			11	8/7 - 9/7 25/8 -26/8	
DRAKE	kutter med mörsare	1 m			12	8/7 - 9/7 20/8 -22/8 25/8 -26/8	
	under tiden 13/11 - 20/11						

Fartyg	Fartygetyp, befälhavare o. övr. anteckningar	Kan.	Hkr	Bes.	1854	1855	1856
LIGHTNING	Kapt. B.Sullivan	3	100	70	7/4 - 6/4 Lodning och pejling i Färösund	6/5 - 11/5 9/5 - 11/5 27/8 - 28/8	
					19/4 - 20/4 Intog stenkol 8/5 - 8/5 Kort besök i ställskapen LEOPARD och Contre- Admiral J.P. Plumridge,	29/10-30/10	
ALBAN	Commander H.Otter	4	100	60	26/5 - 27/5		
VOLCANO	verkstads-skepp, hjul-ångbåt		300	30	12/8 - 12/8	6/6 - 7/6	
FR.O.M. ÅR 1855 TILLKOM. DESSUTOM FÖLJANDE ENGELSKA ÖRLOGSFARTYG I FÄRÖSUND.							
BELLE ISLE	Commander Hosken Hospital-skepp (ombyggt äldre linje- skepp)	6	250	I besättningen ingick: 5 läkare 5 underläkare 20 sjukvårdare	24/5 - 29/7 stationerat i Färösund. 15/6 - 17/10 stationerat i Färösund, Enligt uppgifter i diverse tidningar skulle BELLE ISLE ha funnits i Östersjön redan sommaren 1854, men uppsökte uppenbarligen inte Färösund under första krigssäret. Hospitalsskeppet tog också emot civila sjömän (dock ej smittsamma sjukdomar) mot en ersättning av 18 pence per dag		
COSSAK	skrufkorvett	21	240	250	18/4 - 22/4 på redoren 20/6 - 22/6 30/11 - 1/12 2/12 - 8/12		
TARTAR	skrufffregatt	21	240	250	18/4 - 22/4 11/5 - 16/5 24/11 - 29/11 8/12 - 9/12		
							samt återvändt, Färösund.

1) Troligen har LIGHTNING gått till havs någon gång mellan 6/5 och 9/5 samt återvänt b. Färösund. (o)

Partyg	Fartygstyp, befälhavare o.. övr. anteckningar	Kan.	Hkr	Bes.	1 8 5 4	1 8 5 5	1 8 5 6
GORCON	Commander A.Cumming	6	320	140	9/7 - 9/7 Lossat last för engelska flottan fr.Danzig. 19/7 - 21/7 Med TYNE på släp 9/10-11/10 21/10-15/10	4/8 - 4/8 31/8 - 3/9 9/9 - 9/9 1/10- 7/10 22/10-25/10 *11- *11 1/12-11/12	
	Commander F.Egerton	6	400	160	16/5 - 19/5 Intog stenkol 1/7 - 1/7 20/8 - 20/8 Med 2 kolfartyg 3/9 - 5/9 30/9 - 1/10 16/10-19/10 22/10-25/10	1/6 - 3/6 20/6-25/6 21/7-31/7	
BASILISK		3	120	60	23/6 - 25/6 Intog kol och oxar 16/7 - 16/7		
	OTTER	5	200				
PROMETHEUS	Commander E.Rice	6	100		18/6 - 19/6 21/9 - 23/9	1/5 - 19/5 22/5 - 9/6 26/8 - 30/8	
	CUCKOO	3	100	36	20/6 - 20/6 16/9 - 16/9		
ZEPHYR		3	100	25	1/6 - 2/6 16/9 - 16/9		
PIGMY	bark	4	60		20/7 - 21/7 Inbogsrad av GORGON på väg till engelska flottan till havs.		
TYNE		4	160	65	13/9 - 14/9 4/10- 8/10		
WRANGLER							

* = under tiden 13/11 - 20/11

(7)

SVENSKA FLOTTANS ÖRLOGSTÄRTG SOM UNDER KRIMERIGET ANLÖPT FÄRÖSUND

Fartyg	Fartygstyp, o. övr. anteckningar	Kan.	Hkr	Bes.	1 8 5 4		1 8 5 5		1 8 5 6	
EUGENIE	fregatt	32	340						18/6 -20/6 7/8 - 9/8	
JARRAMAS	korvett	18							3/8 - 7/8	
von SYDOW	skrufkorvett	3	70	32					7/9 -12/9	

Utöver ovanstående har vaktbåtarna, NAJADEN och NÖRDENSJÖLD altemerande funnits i Färösunds hamn som neutralitetsvakter.
 Dessa båda fartygs rörelser framgår ur texter.

Partys	Partystyp, befälhavare o. övr. anteckningar	Kan.	Hkr	Bes.	1 8 5 4	1 8 5 5	1 8 5 6
PELICAN	skrufskonert	4	120	16		11/7 -14/7	
TOCSIN	skonert med mörsare	2 m				11/7 -14/7	
LA BOMBE	skonert med mörsare	2 m		16		17/9 -22/9	
LA MARNE	transportfartyg					11/7 -14/7	
DUQUESNE	skruflinje skepp	90	650	850		17/9 -18/9	
PONDU	kanonbåt	60	58			17/9 -19/10	
LA REDOUT	kanonbåt	60	55			17/9 -22/9	
TORCHE	kanonbåt		20			17/9 -22/9	
TOURMENT	kanonbåt		55			17/9 -22/9	
LA TROMBE	kanonbåt	60	20			17/9 -22/9	
LA FOURMAISSE	kanonbåt		20			17/9 -22/9	
LA TEMPETE	kanonbåt	60	55			17/9 -22/9	
D'ASSAS	Engbåt	16	400	241		26/9 -29/9	
ISIS	fregatt	2	140			4/11 - 8/11	
AIGRETTTE	skrufbrig	4	120	16		*/11 - 8/12	
DAYONNE	skrufbrig	4	120	77		26/9 - 5/11	
TULMENANT	skrufbrig	4	120	77		13/10-17/10	
L'AIGLE	skrufbrig	4	200	100		13/10-17/10	
						29/10- 4/11	
						*/11-21/11	

* = under tiden 13/11 - 20/11

Fartyg	Partype till befälhavare o. övr. anteckningar	Kan.	Här	Bes.	1855				1856	
					1	8	5	4		
STARLING	skrufkanonbåt	3	60	31					25/5 -31/5	
REDVING	skrufkanonbåt	3	60	24					10/10-10/10	
BITER	skrufkanonbåt	3	60	31					27/5 -31/5	
LARK	skrufkanonbåt	3	60	31					10/10-11/10	
STORK	skrufkanonbåt	3	60	31					10/10-11/10	
									10/10-12/10	

Fartyg	Fartygstyp, befälgavar o. övr. anteckningar	1 8 5 4				1 8 5 5		1 8 5 6	
		Nan.	Hör.	Bes.					
HAWOCK	kutter med mörsare	1 m	21					25/8 -29/8	
PROMT	kutter med mörsare	1 m	18					29/8 -30/8	
MAGPIE	skrufkanonbåt	3	50	41				1/5 -17/5	
MAPPER	skrufkanonbåt	3	60	31				10/10-11/10	
HIND	skrufkanonbåt	3	60	31				10/10-11/10	
SNAPPER	skrufkanonbåt	3	50	31				1/5 -17/5	
PELTIER	skrufkanonbåt	3	60	31				10/10-10/10	
SNOP	skrufkanonbåt	3	50	31				10/10-12/10	
DOPPER	skrufkanonbåt	3	60	31				1/5 -17/5	
PINCHER	skrufkanonbåt	3	50	31				10/10-10/10	
JACK DAW	skrufkanonbåt	4	60	31				4/7 - 5/7	
GLEANER	skrufkanonbåt	3	50	64				10/10-11/10	
SKYLARK	skrufkanonbåt	3	60	31				1/5 -17/5	
SWINGER	skrufkanonbåt	4	60	31				10/10-10/10	
RUBY	skrufkanonbåt	3	60	31				10/10-11/10	
BADGER	skrufkanonbåt	3	60	28				6/6 - 7/6	
THISTLE	skrufkanonbåt	3	60	31				10/10-11/10	
WEAZEL, (WAGEL?)	skrufkanonbåt	3	60	24				25/5 -31/5	

FÄRTYG UR FRANSKA ÖSTERSJÖFLOTAN UNDER KRIMKRIGET SOM UPPSÖKTE FÄRSUND S HAMN

Fartyg	Fartygstyp, befälhavare o. övr. anteckningar	1855			1856	
		Kan.	Hkr	Bes.		
LE MILLAN	ångskonvert	4	200	100	27/7 - 28/7 31/7 - 1/8	Utbogserades På väg till Leddsund med ARGO och WATERLOO
FULTON	ångkorvett	2	200	100	27/7 - 1/8	Inbogserade till red- den CREST OF THE WAVE och JENNY med proviant från Calais
LA REINE HORTEU- SE	yacht	6	230	140	19/8 - 21/8 27/7 - 28/7	Med general Baraguey d' Hilliers ombord på väg till Stockholm.
LA DAM	ångfartyg	6	120	62	29/7 - 1/8 12/9 - 14/9	Med LE ST LOUIS på släp På hemväg från Stock- holms skärgård
LE LAPLACE	skeppskorvett	6	400	190	15/8 - 15/9 30/9 - 1/10 18/8 - 27/8	Från Cherbourg t. Åland På hemväg t. Frankrike På reddan
LA ZENOBIC	segelfregatt	50	450			
LA SEMILLANTE	segelfregatt	60	520	18/8 - 27/8	På reddan	
LUCIFER	ångbriggs	2	200	90	4/9 - 5/9 5/9 - 11/9	Från Bomarsund med 104 man franska trupper. Återvände på natten o, avlämnde 104 man fr. trupper till ELTSA (en- griskt skepp. Kvarlåg redan p.g.a. storm.
LICORNE	akrop	4	48		5/9 - 18/9	På väg t. Leddsund. In- kom p.g.a. storm.
LE PLUMETON	skeppskorvett	10	400	140	5/10 - 8/10	